

ॐ तत्सत्

બનામે ખુદા.

64

યોગીની જડી બુદ્ધી.

IV

572-1921

લખનાર

1921

યોગી વૈદ્ય.

આવૃત્તિ પહેલી.

મોલકાનું દેકાણું—જ્યાંથી ચોપડી મલશે:-

નોઝરશાહા બાપુલ મહેતા.

પારસી સ્ટ્રી, કલ્યાણ, જલ્લા શાણા.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૪૭૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ યોગેશ્વર મહાપ્રભુ

વિષય ૩૬:૪:૬૦

ॐ तत्सत्

બનામે ખુદા.

યો ગી ની જ ડી બુ દી.

લખનાર

ચોગી વૈદ્ય.

આવૃતિ પહેલી.

માલકતું ઠેઠાણું—જ્યાંથી ચોપડી મલશે:-

નોઝરશાહા બાપુજી મહેતા.

પારસી સ્ટ્રીટ, કલ્યાણ, જલ્લા થાણા.

૯૪૭૭
૩૩:૪:૬૩

આ પુસ્તક ધી જમશેદજી નશરવાનજી પીતીત પારસી ઔરફતેજ કૅપટન
પ્રિંતીંગ વર્કસ, નંબર ૧૪૧, લાલબાગ, પારેલ, મુંબઈમાં મીં મેહેરજી
બેરામજી મીઠાધવાલાએ છાપ્યું છે, અને શેઠ નોકરશા જાણુજી
મહેતાએ પારસી સ્ક્રીટ, કસ્યાગુ, જીલ્લા થાના મધેથી
પ્રગટ કરીધું છે.

નોઝરશાહ બાપુજી મહેતા.

“અર્પણ પત્રિકા”

જેનું સ્વાર્થ તરફ ધ્યાન છે છતાં પમાર્થ તરફ બી લાગણી
હોવાનાં સબબથી આ અતિ ઉપયોગી પુસ્તક પ્રગટ
કરાવવામાં જેણીયે પોતાનાં ખરા મનથી પૈસાની મદદ
કીધી કે જેથી સર્વે લોકોને ફાયદો પહોંચે એવી
પરોપકારી લાગણી ધરાવનાર બાઈ ખોરશેઠ મનચેરશા
અંભાતાની ઇચ્છાનુસાર એમનાં મુરબી “મોહોતાં
માયલ” બાઈ મીઠી બાઈ પેસ્તનલ મરચંત
જેવણ એક નમુનેદાર માતા છે, પોતાના ખર્ચનાં
એક ખરાં વધે તથા નર્સ છે, જેમનું
ઘરઘટુ દવા-દારૂ અને ઉપાયોનું અનુભવ
સીધ મેલવેલું જ્ઞાન વખાણવા બેગ
છે, તેમને પ્રેમ લાવથી

—: અર્પણ કરું છું. :—

કર્તા

નોઝરશા આપુલ મહેતા.

પ્રસ્તાવના.

દુનિયામાં વૈદકનાં ઘણા પુસ્તકો લખાયાં છે તથા હજી ઘણા લખાશે. પણ આ અદનાં પુસ્તક સર્વ આલમ સામે મુકવાની એતલીજ મતલબ છે કે આ પુસ્તકમાં લખાયેલે ઘણી ખરી દવાઓ સહેલી તરત મલે તથા શરિર પર તથા રોગ પર તરત અસર કરે એવી મેળવેલી છે. ઘણા વરસો સુધી રખડેલ જીંદગી ગુજારીને તથા અનેક અનેક સારા મહાત્મા પુરષોના સમાગમમાં આવીને ઘણી ઉચા પ્રકારની સ્વાસ્થ્ય રહીત યુધ્ધી ખીલવીને આ ચીજે પ્રાપ્ત હાધી છે તેથી લોકોની સેવામાં તથા કર્મ અનુસાર તેઓના બચાવે જે કંઈખી આ ખાકસારથી બની શકે તે કરવા અર્થેજ આ પુસ્તક લખી પ્રસીધ્ધ કરીધું છે એમાંના ઉપાય અજમાવવાં લોકોને બલામન કરીયે છીયે. ખોદાની મેહરથી એનાથી ઘણાએને આરામ તથા રહાત મલશે. આ દવાઓ માથી કોઇ નહી સમજણ પડે એવા વીશે કોઇ પુછવા માંગશે તો તેનો ખુલાશો ખુશી સાથે કરશું. ઇશ્વર સર્વેને નેકમનસની બલી લાગણી તથા તન, મનનું સુખ બક્ષે.

આમીન !

આમીન !

આમીન !

અનુક્રમણિકા.

“દવાઓ ક્યાં સુધી કામ લાવેકની હોય એ.”...	...	...	૧
કહ એ (અથવા) કહે બનાવવાની રીત.	...	...	૨
(કારી અથવા) ચુર્ બનાવવાની રીત	...	...	૩
ચટણી (અથવા) “કદક બનાવવાની રીત”	...	...	૪
“ મલમ બનાવવાની રીત.” ...	...	...	૫
“ મલમ સાથે ધી ધેવાની રીત ” ...	...	...	૬
“ તેલ બનાવવાની રીત.” ...	...	...	૭
અકે (તીંચકર બનાવવાની રીત) ...	...	...	૮
અંજન બનાવવાની રીત. ...	...	...	૯
સરખત બનાવવાની રીત. ...	...	...	૧૦
શરીરને આધક થનારા વીજ્ઞતીય પદાર્થો	...	...	૧૧
રોગને આધક પદાર્થો	...	...	૧૨
“ ધરમાં સંઘેલ રાખતા લાયક આપધો.”	...	...	૧૩
“ સ્ત્રીના સ્તન પાકે તેનો ઉપાય.” ...	...	...	૧૪
“ સ્ત્રીને દુધ આવવાની દવા ” ...	...	...	૧૫
“ સ્ત્રીનાં પીરમાનો દુઃખાવો તેનો ઉપાય ”	...	...	૧૬
“ પેત કુલી આવે તેનો ઉપાય ” ...	...	...	૧૭
“ હરએક પ્રકારના ઘાહ જખમ પર દવા ”	...	...	૧૮
“ શરીરનાં સાંધા ઊતરી જાય તેનો લેપ ”	...	...	૧૯
“ ઝેહેર આધુ હોય તેનો ઉપાય ” ...	...	...	૨૦
(સ્તંભન) “ સ્ત્રી સંભોગ કરતાં વીચ જલદી છુટે તેનો અટકાવ ”	...	...	૨૧
“ સાંધા અલગીયા હોય તેનો ઉપાય ”...	...	...	૨૨

“ હુકમ બરી હોય તેનો ઉપાય ”	...	...	...	...	૧૧
“ બેહેસીનો ઉપાય ”	..	...	...	...	”
“ વાજકરણ ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ ખીસ મોઢાંપર થયા હોય તેની દવા ”	...	...	...	...	૧૨
“ બાલ ખરી જતા હોય તેનો ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ પ્રત્યેક જાતનાં તાવપર અકસીર ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ આંખનો સુરમો ” (અંજન)	...	...	...	...	૧૩
“ કંઈ છાતી પર ધણો થયો હોય તેનો ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ ચક્ર તથા બમરી આવે તેની દવા ”	...	...	...	...	”
“ અંતર ગલની દવા ”	...	...	...	...	૧૪
“ વસુગીનો ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ આંગપર પીત ઉભરાઈ આવે તેનો ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ નજલાનો ઉપાય ”	...	...	...	...	૧૫
કાનનાં રોગ પર નીચલું તેલ ધણુ ઉપયોગી છે	...	...	...	...	”
“ આંખનાં રોગની દવા ”	...	...	...	...	૧૬
“ અવાજ બેસી જાય તેની દવા ”	...	...	...	...	”
“ ધાત સરપનો ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ ઉપાય ઉંઘ ધણી આવતી હોય તેને અટકવવાનો	...	...	...	...	૧૭
“ ઉંઘ દારૂને ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ રાત આંધલાનો ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ હૃદય રોગનો ઉપાય ”	...	...	...	...	૧૮
“ અતીસાર-સંઘડણીનો ઉપાય ”	...	...	...	...	”
નાર. (વાલાની) દવા	...	...	...	...	૧૯
જુખ લાગવાની દવા (અમીમાંઘ હોય તેની)	...	...	...	...	”
“ ભોહી ઝાડાનો ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ કંઠમસન (ખાં) સજ્જમાનો ઉપાય ”	...	...	...	...	૨૦

દીવસમાં બહુ પીસાળ થતી હોય (વારંવાર તેનો ઉપાય ...	...	૨૦
" નામદર્શનો ઉપાય " ...	...	૨૧
" બાળંત રોગનો ઉપાય " (અનિયમીત અટકાવ આવે) ...	...	૨૧
" પીસાળ બંધ થઇ હોય તેનો ઉપાય " ...	...	૨૨
" ઉન્હાડી (પીસાંબમાં બલતરા થાય તેનો ઉપાય " ...	...	૨૩
" પ્લેગનો ઉપાય " ...	...	૨૩
(ઉંબાડુ તથા ગદગુમરા પકાવવાનો મલમ) ...	...	૨૩
ધાહ રૂઝાવવાનો મલમ ...	...	૨૪
(ખરાબ રોગથી બદ ઉત્પન થાય તેનો ઉપાય) ..	...	૨૪
કોલેરાની દવા ...	...	૨૪
મોરચી તથા બદ હજમી તથા કોલેરાની દવા) ...	...	૨૪
(હિમચકી તથા અડગરીનો ઉપાય) ...	...	૨૪
(કેસતુરો.) તેનો ઉપાય ...	...	૨૫
ઝાડપરથી તથા કોઇબી ઉંચાનપરથી પડીયાની દવા ...	...	૨૫
(મસાલો) ...	...	૨૫
" ઉપાય માર લાગીને દીલમાં તથા કેલજમાં ઘેડી બંધાયું હોય "	...	૨૭
" બાલ વધવાનું તેલ " ...	...	૨૭
" શરીરમાં ઘણો પસીનો થતો હોય તેનો ઉપાય " ...	...	૨૮
" શ્રમ થવાથી આમ ચઢીયો હોય તે " ..	...	૨૮
" રક્તપીત્તી મહાદોષની દવા " ...	...	૨૮
" હડખાં કુતરાનો ઉપાય " ...	...	૨૯
" સપ દંશનો ઉપાય " ...	...	૩૦
વીખારી કાંતાનો ઉપાય. ...	...	૩૦
ધેલાપણુની દવા ...	...	૩૦
ખુબી વધેલું ચુલું ...	...	૩૧
" કંઠ સુધારવાની દવા " ...	...	૩૧

“ ગળું બેઠેલાનો ઉપાય ”	...	...	...	...	૩૧
“ બોખડાપણની દવા ”	...	...	...	...	૩૨
“ દાતનું મંજન ”	...	...	...	...	”
“ માથામાં ચાછ પડે નેનો ઉપાય ”	...	...	...	...	”
“ બેહરાપણની દવા. ”	...	...	...	...	૩૩
“ સ્ત્રીને હસતરીયા થઇ આવે છે તેનો ઉપાય. ”	...	...	...	...	”
“ અચ્ચાને સસતી થઇ પેટ કુલી જાય નેનો ઉપાય. ”	...	...	...	...	”
“ સ્ત્રીના સ્તન તાઇત, (કથન) પુરૂષની ઇંદ્રી વીગેરેનું નેલ. ”	...	...	...	...	૩૪
“ વાચુ સરદીપર ચોત્રવાનો ખાન. ”	...	...	...	...	”
“ અમાન નીકલી આવે છે તેનો ઉપાય. ”	...	...	...	...	૩૫
મરણ વખતે દુશીયારી લાવનારી દવા,	...	...	...	...	”
દારની આદત છોડવાની દવા,	...	...	...	...	૩૬
“ કાઠ રોગપર યા તાવ વખતે બણી પ્યાસ લાગે તેનો ઉપાય. ”	...	...	...	...	”
“ થોડી ખીજ વધુ દવાઓની પુરવણી. ”	...	...	...	...	૩૭
“ દમ તથા શ્વાસ, કાસ ખાંસીની દવા. ”	...	...	...	...	”
“ દમ શ્વાસ ઉપર ખીજો ઉપાય. ”	...	...	...	...	”
“ વાયુથી આંગ જડું તથા જડ થાય નેનો ઉપાય. ”	...	...	...	...	૩૮
“ નાદવાની દવા. ”	...	...	...	...	૩૯
“ પુરૂષની મદાધ માટે ચોપડાનું તેલ. ”	...	...	...	...	૪૦
“ સંભોગ કાલે સ્ત્રી જલદીથી છુટે એવી દવા. ”	...	...	...	...	”
“ (મદન મોદક) મદન ઉત્પન્ન કરનારા લાડુ. ”	...	...	...	...	૪૦
“ સર્વ પ્રકારના જીવજંતુ મચ્છર ચાચર માકર ઝાંસ ઉંદર એન સાંપ વીગેરે ધરમાંથી નાહસી જાય તેવી દવા, ”	...	...	...	...	૪૧
“ ઉધઈ કસારા વીગેરેથી કપડા વીગેરેનો ખચાવ કરવાની દવા. ”	...	...	...	...	૪૨
“ અશીમથી માનસની અશીમની આડત છોડવાની દવા. ”	...	...	...	...	”
“ ખીજો ક્રપાલ, ”	...	...	...	...	૪૩

(૧) " કમજીયાત મટાડવાનો ઉપાય. "	...	...	...	૪૩
(૨) અશરણનો ઉપાય.	...	...	...	૪૪
(૩) " ઉલ્લસી બધ કરવાથી દવા. "	...	...	...	૪૫
ખીજો (૨) ઉપાય.	...	...	...	૪૫
(૪) ઉપલીયું. (મચ્ચાને થાય છે તેનો ઉપાય.)	...	...	...	૪૬
(૫) હોંઝગલવી.) મોહોતા માનસ સાર.	...	...	...	૪૬
(૬) આંખે આંખની થઈ હોય તેની દવા.	...	...	...	૪૭
" આંખમાં ખીલ થયા હોય તો નીચલી દવાનાં તીપ્પા આંખમાં નાંખતા રહેવું. "	...	...	...	૪૭
(૭) " કમલાની દવા. "	...	...	...	૪૭
(૮) " કરમની દવા. "	...	...	...	૪૮
(૯) " કમરનો દુખાવો તેનો ઉપાય. "	...	...	...	૪૮
(૧૦) " કમર સરીરે થાય તેનો ઉપાય. "	...	...	...	૪૯
(૧૧) " ખાંસીનો ઉપાય. "	...	...	...	૪૯
ખીજ દવા.	...	...	...	૪૯
પડખની દવા.	...	...	...	૪૯
(૧૨) " કોહોવાતનો " ઉપાય.	...	...	...	૫૦
ખુજલીનો ઉપાય.	...	...	...	૫૦
(ખરફસું. મગચમ)	...	...	...	૫૦
ચરખી તાવવાનો ઉપાય.	...	...	...	૫૨
ગળસુળ તેનો ઉપાય.	...	...	...	૫૨
આંખે તેજ વધે.	...	...	...	૫૨
તાહડીઓ તાવ તેનો ઉપાય.	...	...	...	૫૩
"નખ છરનો ઉપાય"	...	...	...	૫૩
તે પીત્તમાં નાંખવાની દવા....	...	...	...	૫૩
દરાજ ગળકણનો ઉપાય.	...	...	...	૫૪

ખીજો ઉપાય.	...	...	...	...	...	...	૫૪
તીજો.	...	...	...	...	...	...	૫૫
“ દાઝેલાનો ઉપાય.”	...	...	...	...	...	...	૫૫
“ દાંત મજબુત કરવાની દવા.”	...	...	...	...	...	...	૫૫
“ સેવખમતી દવા.”	...	...	...	...	...	...	૫૫
જુલામ સર્વે રોગપર આશે તેવો.	...	...	...	...	...	...	૫૬
“ નાકમાં વાસ મારે છે તેનો ઉપાય.”	...	...	...	...	...	...	૫૬
“ બરોળની દવા ” તાપતશ્વી.	...	...	...	...	...	...	૫૬
“ અરુપમાર-પ્રીકરાની દવા.”	...	...	...	...	...	...	૫૭
“ પેટમાં દુખાવો ” તેનો ઉપાય.	...	...	...	...	...	...	૫૭
“ નાંસુરનો ઉપાય ”	...	...	...	...	...	...	૫૮
“ ઇંદ્રિ જુલામ ”	...	...	...	...	...	...	૫૮
“ બાલક રો રો કરે તેનો ઉપાય.”	...	...	...	...	...	...	૫૮
“ મરદો ” તેનો ઉપાય	...	...	...	...	...	...	૫૮
ભોહી સુધારવાની દવા.	...	...	...	...	...	...	૫૯
“ વાઘ ગોલાં પર ”	...	...	...	...	...	...	૬૦
મીઠી પીણાખનો ઉપાય.	...	...	...	...	...	...	૬૦
બાલકને સીતલાની ગરમી થાય તેનો ઉપાય.	...	...	...	...	...	...	૬૧
(જાગરા તથા મોઢાંની ગરમીનો ઉપાય.)	...	...	...	...	...	...	૬૧
“ શરીર નિરોગી રહે ” તેનો ઉપાય.	...	...	...	...	...	...	૬૧
(“ આગલ પીત ” જાતી પરનો ઝાહો.)	...	...	...	...	...	...	૬૧
સર્વાંગ લાલ તથા ખરખરકું થયું હોય.	...	...	...	...	...	...	૬૨
(વાસ મારે) મોઢે આગર હોય તેનો ઉપાય.	...	...	...	...	...	...	૬૨
“ હાથ પગ ફાટે તેનો ઉપાય ”	...	...	...	...	...	...	૬૩
“ હરસમરસા વીગેરે પર લગાડવાની દવા.”	...	...	...	...	...	...	૬૩
“ મોઢાંપર થોઠેરો ચઢથો હોય તેનો ઉપાય.”	...	...	...	...	...	...	૬૪

“ માંચાનો દુખાવો. ’, ...	૬૪
(આતસક ગરમીનો નાશકારક ગીરપ.) સરખત.	૬૫
“ ધાતુ ક્ષીણતાનો ઉપાય ”	૬૬
“ લખનાનો ઉપાય ’, ...	૬૭
“ બાઈડીઓના ધુપનીનો ઉપાય, ”	૬૮
“ પરમાની દવા ”	૬૯
“ સ્ત્રીને અતકાવ વખતે ધણું લોહી જતું હોય તેનો ઉપાય ”	૭૦
“ કાઠનો ઉપાય ”	૭૧
“ સ્ત્રીને અતકાવ કમતી જતો હોય તેને આવવા સારું ”	૭૨
“ ખીજ થોડા ઉપાય ”	૭૩
“ સ્ત્રીને પાણી જાય છે તેનો ઉપાય ” (દ્યુકોરીઆ)	૭૪
“ બરોળ તાપતક્ષીનો ઉપાય ”	૭૫
“ ભગંદરની દવા ”	૭૬
કલેજામાં ગાંઠ થઈ સોજો ચડે તેનો ઉપાય	૭૭
“ પેટમાં જલંદર થાય તેનો ઉપાય	૭૮
“ કાળકુદ્ધીનો ઉપાય ”	૭૯
“ મોઢાં પરનાં ખીલ જઈ સાફ ચામડી થઈ એહેરો ખુબસુરત બને તેનો ઉપાય ”	૮૦
“ પાંડું રોગની દવા ”	૮૧
“ કમલામાથી કમલી ચાય છે તેનો ઉપાય ”	૮૨
“ ફરમ માથે ચઢ્યો હોય તેનો ઉપાય ”	૮૩
લેસાપણાની દવા	૮૪
“ સેહતાન બાછની દવા. ”	૮૫
“ હાઝેલાનો ઉપાય ”	૮૬
“ આંચાસીસીનો ઉપાય ” અરધું માથું દુઃખે તેનો ઉપાય	૮૭
“ ખાતીપરથી લોહી પડતું હોય તેનો ઉપાય	૮૮

ઝેરી જણાવર યા ઉદર આવે તેનો ઉપાય	૭૮
“ મોહાંને વાસ મારે (આગર હોય તેનો ઉપાય)	”
“ શરીર નીરોગી રાખવું હોય તેનો ઉપાય ”	૭૯
“ સ્ત્રીઓને હુલેદર (અદગરી થાય છે તેનો ઉપાય)	”
જે માણસની પાચણશક્તિ જાતી રહી હોય મંદદો નરમ થયે હોય તેનો ઉપાય... ..	”
“ જઝવાત કે જે હાત પગનાં તાળીયાંની આંગ થાય છે તેનો ઉપાય... ..	૮૦
“ પેટમાં આતરડાનાં ઉપર વલ આવે છે તેનો ઉપાય	”
કાષ પ્રકારની અંતઃ ધાસ્તીથી પુરૂષ (પુરુષતાનમાંથી) ગયલો હોય છે તેનો ઉપાય,”	૮૧
(બાલકકું) બચ્ચાંનાં સર્વે પ્રકારના રોગપર ચાલે છે	૮૨

“ બનામે ખુદા. ”

પુના, તા. ૨૨-૭-૧૯૨૦

“ હવાઓ ક્યાં સુધી કામ લાયકની હોય છે. ”

સર્વે પ્રકારનાં રસાયનો ધણો લાંબો વખત સુધી પોતાની અસર છોડતાં નથી. (ધણાંક વરસો સુધી) ચાલુ અસર જેવીજ અસર ધરાવે છે. કાષ્ઠ કાષ્ઠ રસાયનો જેમ જેમ જુનાં થાય તેમ તેમ જરૂરી તાકાત ધરાવતા જાય છે. બનતાં સુધી તેઓનો સરદીથી બચાવ કરવો. તો ધણું સારું કામ આપે છે.”

“તેજ પ્રમાણે માત્રાઓથી હમેસની તાકાત રાખે છે. તેજ પ્રમાણે સર્વે પ્રકારની ધાતુઓની બરમોખી ધણા વરસો સુધી બગડતી નથી. સર્વે બરમોખાં લોહ તથા મંડુર બરમ જેમ જેમ વખત વહેતો જાય છે તેમ જરૂરી ગુણધાયક થતી જાય છે. ઉપર પ્રમાણેજ અર્ક તથા આસવ જેમ જેમ જુનાં થતાં જાય છે તેમ તેમ ગુણધાયક થાય છે. તેઓનેખી સરદીથી બચાવવા (પાણી વગરનાં અર્કો) ને દારૂ જેવા હોય છે જેને ઇંચિજમાં તીકચર કહે છે તે)

પાણીવાલા અર્કો (૧-થી-૩) વરસ સુધીજ ગુણવાલા રહે છે.

સરખતો (૧-થી-૫) પાંચ વરસ સુધી ગુણવાલા રહે છે તેમાં ખતાસ પેદા થઇ તો જાણવું ને ઉપયોગ લાયકનાં રહ્યાં નથી.

કાલ્કો અથવા કાદો ૧-થી-૩ મહીનાં સુધી ગુણકારી રહે છે. તે પર નીલ તથા હારી ધણી બાઝવા લાગી તો ઉપયોગ રહીત સમજવો.

દાકી અથવા ચુલ્ ૧-થી-૬ મહીનાં સુધી સારું કામ આપે છે તેમ શુંદરા તથા પાંખરા થયા તો તે ઉપયોગમાં લેવા લાયકનાં રહેતા નથી.

ચટણી અથવા કલક-૭-થી-૧૫ દીવસ સુધી ઉપયોગ લાચેક રહે છે. મહત્તમ ૧-થી ૩ વરસ સુધી સારો ગુણુ ધરાવે છે.

(ધી વાલો મહત્તમ) જેમ જીવનો થાય તેમ જાસ્તી તાકાત ધરાવતો જાય છે.)

તેલ ૧-થી-૩ વરસ સુધી ઉપયોગી હોય છે. બાદ તે કામ લાચેકનું રહેતું નથી.

એ પ્રમાણે કાષ્ઠા ઔષધી ૧-થી-૩ વરસ સુધીની દવાનાં ઉપયોગ લાચેકની રહે છે પછી નીરજીવ થાય છે. તેથી સર્વે દવાઓ બનાવતી વેલાયે ઔષધી તપાસીને સારી, નવી, તથા પુખ્તા લેવી.

કાઠાઓ (અથવા) કાઠો બનાવવાનો રીત.

સર્વે કાઠાની ઔષધીઓ સારી જેવી જોઈને લેવી. બાદ તે સર્વેને સાધારણ કુતી નાંખવી. જે તેમાં કોઈ લીલી ઔષધી હોય તેને પીસી નાંખવી. બાદ તે સર્વેનાં વજન કરતાં તેમાં આઠ ઘણું પાણી નાંખવું તથા તેને ૨૪ કલાક સુધી પલાતી મુકવી તથા તેમાં વારંવાર હાવતી મસજતા જવું કે જેથી તે પાણીમાં ઔષધીનાં રસ કસ મથે. બાદ તેને ચુરો ચઢાવવું તથા તેને સાધારણ અગ્નિ આપીને તે પાણીમાંથી ૪ ચોથો હીસ્સો પાણી બાકી રહે ત્યાં સુધી ઉકાલવું. બાદ ઉતારી લઈ તેને ઠંડુ પડવા દઈ ગાલી લેવું. આ ગાલેલું પાણી કાઠો કહેવાય છે. તે કાઠાનો ઉપયોગ કરવો. ચોહોતા માનસ સાથે એ કાઠો દીવસમાં બે વાર મલીને પાંચ તોલા તથા નાનાં સાથે ૨-થી-૩ તોલા ઉપયોગમાં લેવો. જે રોજ રોજ નવો કાઠો કરીને પીયે તો બહુજ ફાયદાકારક છે. (પ્રવાસાર્થે) ૭ થી ૧૫ દીવસ સુધીનો સાથે બનાવો તો બી ચાલસે. કાઠાનું વાસન કલાકનું લેવું અથવા તો મહત્તમાં કરવો, કલાક વગરનું વાસન કદીબી ઉપયોગમાં લેવું નહીં (તાકીદના વખતે તત્ત કાઠો બનાવીને લેવો તોખી ચાલશે.)

(ફાકી અથવા) “ચુર્ણ” બનાવવાની રીત”

ચુર્ણ સાર પ્રત્યેક ઔષધીને પ્રથમ સાફ કરવી તેમાંનો કચરો તથા માતી વીગેરે સાફ કરી નાંખવી. બાદ તે વનસ્પતીને કૃતીને વજ્રગ્રાહ કરવી. એ ચુર્ણમાં કોઇ કોઇ વનસ્પતી (દ્રવ્ય) તથા ચીકણી ચીરત આવે છે. જેવી કે શુદ્ધ વીગેરે. તે શુદ્ધને તલી લેવો અથવા તડકામાં સુકવી લેવા બાદ તેને સ્વતંત્ર કૃતીને પછી પેલા ચુર્ણમાં ભેલી દેવું. આ ચુર્ણને મજબુત કાચની બુચવાલી ખાતરીમાં ભરી રાખવું. સરદીથી બચાવ કરવો. એ ચુર્ણનો ઉપયોગ જેમ દવામાં હોય તેમ કરવો.

ચટણી (અથવા) “કદક” બનાવવાની રીત”

પ્રથમ કદકમાંની કકણ ઔષધીને પાતાપર બારીક પીસી નાંખવી. નરમ ઔષધી જેવાકે પાતરાં ફક્ત વીગેરેને પીસી નાંખવું. બાદ તે બન્ને સાથે મેલવી પાણું એક જીર કરી પીસી નાંખવું. આ કદક થયો. તેને કાંચના યા ચીનીના યા કલ્હનાં વાસનમાં સુકવું. બાદ તેનો ઉપયોગ કરવો.

“મલમ બનાવવાની રીત.”

કોઇ કોઇ જાતના મલમ મીણુ તથા ચરબી તથા રાહ વીગેરેમાં બનેછે. તથા કોઇ થંડાં તે ફક્ત માખણુ, ઘી. તેજ વીગેરેમાં બનેછે. ઉપલા રાહ. ચરબી મીણુમાં બનાવવા લાગેકનાં મત્રમને પ્રથમ તેઓને કઢાઇમાં મુકી ચુલે ચઢાવી તાપી નાંખવું. બાદ તેમાં (જે બીજી ચીજ મલી જતી હોય) તેવી (જે મલમમાં નાંખવા કહી હોય તે) નાંખવી, જેવું કે (કપુર) વીગેરે. બાદ તે ત્રણેલા ચીજમાં મલમમાં ફરમાવેલી બીજી દવાઓ બારીક પીસીને ઉમેરી ચુલ્હા પરથી ઉતારી એકજીર કરી લેવું. આ મલમ પતી વીગેરે મારવાના કામમાં ઉપાદ્રું પકાવવાને કામનો તથા ધા રંજવવાને કામમાં આવેછે.

ખીજી જાતનો મલમ ફક્ત ધી તેલ માખણમાં ચીંતે ખારીક વચ્ચે માલ કરી સાથે ખુબ મેલવી દેવી. ચુલે (ચઢાવવું નહીં). તે થંડો મલમ થયો.

“મલમ સાફ ઘો ધોવાની રીત”

એક કાંસાની ઠાલીમાં ધી નાંખી તેમાં પાણી નાંખી હાત વટી ખુબ ફેંટવું. એમ પાણી નાંખતા જવું ને કાઢતા જવું ને ખુબ મસલતા જવું એવું (૨૧) વાર કરવું તે ધોયેલું ધી કહેવાય છે.

“તેલ બનાવવાની રીત.”

પ્રથમ કઢાઇમાં તેલ નાંખી તેને મંદ અગ્નિ પર પચાવવા મુકવું બાદ તેમાં (જે લીલી વનસ્પતી યા રસ હોય તે આસ્તે આસ્તે નાંખવા. બાદ તે સર્વે પાણી રૂપી ભાગ બરી જાય કે તેમાં સુકકી વનસ્પતીનું ચુલું વીગેરે નાંખવું તે સર્વે બરીને કાણુ કોયલા જેવું થાય કે તેને નીચે ઉતારવું બાદ થંડું થાયને ગાલી ભેવું ને કાચની બાતણીમાં ભરી રાખવું આ તેલ સીધું થયું. (તેલ બનાવતી વખતે તેમાં લાકડાનાં સોતાથી યા લોઢાની કમછીની હલાવતા જવું કારણ તેને પાણીનાં સબળથી શીણ થશે. આવેછે ને ઉભરાઇ જવાને સંભવ હોયછે તેથી વાસણ મોહોતું લેવું. આ તેલ ચોપડામાં, ખાવામાં તથા કાનમાં નાંખવામાં તથા નાસુર વીગેરેમાં કાકડો કરીને લગાડવાનાં ઉપયોગમાં વપરાયછે.

અક' (તીંચકર બનાવવાની રીત)

કડક સ્પીરીટમાં પાણી જાતનાં ચુલું ને નાંખી મજબુત ખુબ ખારી તે બાતણીને દીવસમાં બે ત્રણ વાર હલાવતાં જવું. એવી રીતે તેને ૧૫-થી ૩૦ દીવસ સુધી રાખી બાદ તેને ગાલી ભેવું તો તે તીંચકર (અક') કહેવાયછે ! તેનો ઉપયોગ ખીવામાં—ચોપડામાં થાયછે.

અંગન બનાવવાની રીત.

સોહોળ પથરનાં ખરલમાં દવાને પ્રથમ વસ્ત્રગાલ કરીને નાંખવી. બાદ ખુબ ખરલ કરવો. તેની પરીક્ષા એ કે તેમાંથી જરાસી લઇ ને ચામડી પર ચોક્કસ ને જરાખી ચામડીને (રખીસ) ખરબચડું લાગે નહીં એવું માલમ પડે તો સમજવું કે આય અંગન આંખમાં નાખવા લાયક થયું નહીં, તો થોડીવાજ કરવું. આય સુકકુ અંગન તેજ પ્રમાણે એમાં અનેક જતના રસોની ભાવનાં આપી લાહી જેવુંબી કરે છે તે લીલું અંગન આ બન્ને અંગનો આંખમાં લગાડવાને કામ આવે છે.

સરખત બનાવવાની રીત.

પ્રથમ સર્વ ઔષધીનો કાઢો બનાવવા બાદ તે કાઢમાં ખરી સાદર નાંખવી ને ચુસે ચઢાવવો ને સાકરનો સીરો એક બે ત્રણ તારી યાય ત્યાં સુધીનો કરવો બાદ ચુલા પરથી ઉતારી તે ઠંડુ થાય કે ગાલીને કાચની બાટલીમાં ભરી મુકવું. આય સરખત એક મોહોતા માનસને ૨ ઑંસ તથા બચ્ચાને ૧ ઑંસ સુધી પીવાના ઉપયોગમાં લેવા દેવું. બાતલી સરખતથી પુરી ભરવી નહીં. થોડી ખાલી રાખવી, નહીતો કાઢ સંજોગમાં ફાટી બધા ઉભરાઇ જાય છે.

શરીરને બાહક થનારા વીજનીય પદાર્થો.

મૂત્રો ને દુધ, માછલી ને દુધ દારૂ ને દુધ. તેલ ને દુધ. કાંદો ને દુધ. કાંદળુ ને દુધ. કાંદળુ ને મૂત્રો. આ સર્વ પદાર્થો સાથે ધણા પ્રમાણમાં ખાવાથી તથા એ બનેલો જડરમાં સાથે રસ પેદા થવાથી શરીરમાં વીચીત્ર પ્રકારનો ફરફાર થઇ ચામડીના રોગ પેદા થાય છે. કાંદ વીગેરે ઉત્પન્ન થાય છે તેથી બનતા સુધી આ પદાર્થો સાથે ખાવા નહીં. ^૧

૧ ધણાક કમનસીબોએ વગર વીચારે માંછલીનું તેલ જેવું કે કાંડલીવર આઈલ પીધ તે પર દુધ પીધને પોતાના શરીર પર ચીત્ર વીચીત્ર પ્રકારનો કાંદ પેદા કરી લીધો છે હીંદુશાસ્ત્રમાં આયુર્વેદમાં એ વીસે પુરતી. સાંદરનો છે તથા ધણાંબોનાં ચાલુ દાખલા મીઠાઈ છે તેથી મેહરબાની કરીને આનો સંજોગ કરતાં બહુ સંભાલ રાખવી.

રોગને બાધક પદાર્થો

દમ સ્વાસવાલા ધણીને ઠંડા પદાર્થો (જેવાકે કેલાં, કલીંગડ વીગેરે. કફવાલા-ને દુધ, દાઝ્યું તેલ, ખાતું, તાપવાલાને ઠંડા પાણીનું સ્નાન, દુધ ભાત, દહી વીગેરે વીગેરે. પીતવાલાને ગરમ ઉરન પદાર્થો, કેસર કર્તુરી. તમાકુ. વાતવાલાને ઠંડા પદાર્થો, માંસ મેઢીનું, વાલ વેગણા વીગેરે કબજિયાતવાલાને, પપેટા, ગુંદર તીલ, વીગેરે. ખાતુક્ષીણતાવાલાને, કાથો, ખાતું, લીંબુ. ખાંડ વીગેરે આ વત-રોગે ધણી પ્રકૃતિઓ પર આધાર પોત પોતાનો રહે છે. દીલ પ્રસન્ન હોય તો ખુશીમાં આવે તે ખાવું.

“ધરમાં સંઘ્રહ રાખવા લાયક ઔષધો.”

સુંઠ, મરી, અરકલખરો, પીપળી, કાથો, રાઇ, અલસી, અજમો. સુવા બડીસોદ્ધ. જીરું. જૈષ્ઠીમધ. કુલીજન. વેખંડ. અપુ. કુચલાતુંખીજ. કીરીયાતું બાલહરતકી. બીલામો. શુલ્કવેલતુંસત્વ. ટુલાવેલીહીંગ. એલીયો. ઓલનવાઢર. ઘર. સાપસન, કેસર. જામફલ. જામપત્રી. એલચી. ઇંદરજવ. કુટકી. દારમની છાલ. આંખાની કોઇ. કલીદરાખ. ઝેરી નારીયળ. રકત ચંદન. ખડી સાકર. કેરવાસી. આંખાહલદ. ફતકડી. અરીદા. લોખાન. સોડાખાય કારબોનેટ, જુન્નો ગોળ. ચુનો. ખાફલી. વાવડીંગ. સુનામખી. કરંજનીખોળ. રામખાન. ક્રેંચ પોલીસ, વીગેરે. આ સર્વે ઔષધી ધરમાં સંઘ્રહી રાખવાથી પ્રસંગાપાત બહુજ આવકારદાયક થઇ પડે છે અને ઘણી જરૂરની ગરજ સારે છે. ને ઘણા રોગો પર કામ આવે છે. એ દવાઓથી મોરચી, કાલેરા તાપ ખાંસી ઘાહ ભાત. કંઠરોગ. જુલાખ. કરમ, સરદી. સોજો, વીસદોષ. વીગેરે બંધકર રોગોથી જાવાય થાય છે. આ દવાઓનો ઉપયોગ કીધાથી કોઇ વખતે ઝકઢર, હાનિ, ગરજ સરે છે.

“સ્ત્રીના સ્તન પાકે તેના ઉપાય.”

સુવાવડમાં દુધનાં ગાંઠ સ્તનમાં બંધાયથી સ્તન ધણા દુઃખાય છે ને કોઇ વખતે પાકે છે. તથા અંદર નાસુર વીગેરે પડે છે ને કોઇ સંજોગમાં સ્તનને

કાપી નાંખવું પડે છે. તેવે વખતે પ્રથમ રોગ પેદા થતાં અગાઉ નીચલો ઉપાય કરવો. પ્રથમ દીવસમાં ૩ ચાર વાર ગરમ સેકના પાણીથી ધોવું. તે પાણીમાં નીચલી દવાઓ નાંખીને ઉકાલી તે પાણી ખનાવવું.

લીલી ચાહાય. સુવા. અજમા. આંખાહલદ ફતકડી વનઝનાં પાતરાં. (નજોડ) સુકકી ચાહાય. બાવચી, કડુચર. રકતચંદન. દાર હલદ. આ સર્વે દવાઓને સમભાગે લઈ તેને ૧૦ ફસ ઘણા પાણીમાં ખુમ ઉકાલી તે પાણીથી, સ્તનને ખુબ શેકતા ધોઈ.

તથા રાતે સુતી વખતે નીચલો મલમ સ્તનપર ચોપડવો.

તોલો.

ગંધક આમલસાર.	...	૧
કરંજની ખોલ...	...	૨
સુવા	...	૧
આંખાહલદ.	...	૧

આ સર્વેને વસ્ત્ર ગાલ કરી તરપીતાઈન તેલમાં ખુબ ખરલ કરી તેમાંથી થોડો થોડો રોજ રાતે ચોલવો.

“શ્રીને દુધ આવવાની દવા.”

તોલો.

ખારક ...	...	૧૦
તલ ...	...	૧૦
ખસખસ ...	...	૧૦
મુળેલા વટેણાંને આટો	...	૧૦
એલચી દાનાં	...	૨
સેકેલુ ખોખર	...	૧૦
સુવા-શેકલા	...	૧૦
જેષીમધ	...	૫
ખાખર...	...	૧૦
સાકર ખડી	...	૧૦

આ સર્વેનો ખારીક ભુડા કરી ખરનીમાં ભરી રાખવો ને રોજ એ દીવસમાં બે ત્રણ વાર મુથો મુથો ભરીને ખાવો ને ઉપર થોડું દુધ પીવું. ખાતું ખોર ખાવું નહીં. તો સ્તનમાં ઘણું દુધ પેદા થાય છે.

“ સ્ત્રીનાં પીડામાંના દુઃખાવો તેના ઉપાય. ”

સ્ત્રી દુર ખેસવાનાં દીવસોમાં એ દુઃખાવો થાય છે ત્યારે નીચેના ઉપાય કરવો.

તોલા.				
સુંઠ ...	...	...	૧	આ સર્વેનું વચ્ચગાલ સુશુ
ભરી ...	...	...	૧	કરવું તેમાંથી દીવસમાં ૩ વાર
અક્કલખરો ...	...	...	૧	સુમાર ૧૧ અર્ધો અર્ધો તોલો ખાવું
પીપલી ...	...	...	૧	તેમાં સાકર ભેલીને ખાવું ઉપર ગરમ
આમલકા સુકા ...	...	...	૫	પાણી પીવું તો દુઃખ જાય છે.

“ પેત કુલી આવે તેના ઉપાય. ”

તોલા.				
સુંઠ ...	...	...	૧	આ સર્વે દવાઓને ખારીક
ભરી ...	...	...	૧	વચ્ચગાલ કરી તેને સીસીમાં ભરી
પીપલી ...	...	...	૩	રાખવી આદ તેમાંથી ૧૧ તોલો
અક્કલખરો ...	...	...	૧	ખાવી ને ઉપર પાણી ગરમ પીવું
એલીચો ...	...	...	૧	તો વાયુથી પેત કુલીયું હોશે તેના
કાલુ નીમખ ...	...	...	૧	નાશ થશે ને રોગ દુર થશે.
કુલાવેસો હીંગ ...	...	...	૧	

“ હૃદયેક પ્રકારના ઘાહ જખમ પર દવા. ”

તોલા.				
રેશમ ખારેલાની રાખ ...	...	...	૧	આ સર્વેનો બહુજ ખારીક
કપૂર ...	...	...	૧	વચ્ચગાલ ભુજો કરીને સીસીમાં ભરી
કથો ચીનીચો ...	...	...	૧	રાખવો. આથી ગમે તેવી જાતનો
એલચી દાનાં ...	...	...	૧	ખરાય ઘાહ પર નાંખી ઉપર ખાંધી-
કપૂર કાચલી ...	...	...	૧	ચાથી ઘાહ પાકીયા વગર રૂઝ આવેછે.

“શરિરનાં સાંધા ઉતરી જાય તેનો લેપ.”

	તોલા.		
ઠપૂર ...	...	...	૧
ધસેસ ...	...	...	૧
ગુગલ ...	...	...	૧
તાંકનખાર ...	...	...	૧
ઝૂંઝૂંર... ...	...	...	૧
સોખાન ...	...	...	૧
મેદાલકડી ...	...	...	૧
અનુન સાદાની છાલ ...	...	...	૩
૧કત રોહોડાની છાલ ...	...	...	૩
આંખાહલદ ...	...	...	૩
સેલારસ ...	...	...	૫
ગંદા ખેરોળ ...	...	...	૫
રેવનચીની ...	...	...	૧
ઈંઠાની સફેદી ...	...	...	૩
ઐલીયો ...	...	...	૧

આ દવામાંથી વાતના લાયકની સવે દવાઓનો વચ્ચગાલ જુકો કરી બાદ ધંધાંની સફેદી તથા ગંદાખીરોળ તથા સેલારસ આ સર્વેમાં ખુબ મીશ્ર કરી જ્યાંતું બી હાડકુ ઉતરી ગયું હોય ત્યાંની જગાને જરા ગરમ પાણીથી ધોષ તે પર જરા દારૂ યા રમ ચોપડી બાદ આ લેપ લગાડવો તથા તેની ઉપર કાપૂસ ચોપડવો ને ઉપર મજબુત પાતો બાંધવો તો હાડકુ સંધ્ય જાય છે. આજ લેપ જ્યારે આંડવો (ગોલી) અંતરગત ઉતરી પડે છે, યા વાયુથી પુલાય છે તેના પર બી લગાડવામાં બહુ ઉપયોગી પડે છે. લેપ લગાડવાથી રોગ નાશ થાય છે.

(ઉપર લંગોત બાંધવી.)

“ઝેહર ખાધું હોય તેનો ઉપાય.”

ખણ ખરું સર્વ પ્રકારનું ઝેર ખાવામાં આવીયું હોય તો પ્રથમ તે માનસને નીચલો ઉપાય કરવો, તેને પ્રથમ ઉલતીની દવા આપવી તે નીચે પ્રમાણે.

	તોલો.		
અલસી ...	...	...	૧
રાષ ...	...	...	૦.૧
ઝેરંડીયું ...	...	...	૧
ધંધાંની સફેદી... ...	...	...	૨
મીઠું ...	...	...	૧
ગરમ પાણી ...	...	...	૨

આ સર્વે સાથે મીકસ કરી પેહેલાંથી પાષ દેવું ને ઉપર પુકું પેહેલાંથી પીવરાવવું તથા ગરામાં મરધીનું પીધું ફેરવવું કે જેથી ઉલતી થઈ સર્વે ઝેહર બહાર નીકરે બાદ વણી ઉલતી થયા પછી તે માનસને સેકતા ગરમ પાણીથી નહવાડવો, તથા થોડી

સાકર તથા ધી મેલવાને ખવાડવું, તથા તે માનસને (ઉંબર) ગુલ્લરની છાલ લાવીને પીરસી ને પાણીમાં ઉકાલી તે પાણી પીવા આપવું, તો એહેર નીવારણ થશે. જે અપ્રીમ ધણું ખવામાં આયું હોય તો પ્રથમ ઉલ્લટીની ઉપલી દવા આપી બાદ:—

૨ તોલા ઉંબરની છાલ લીલી | બન્નેને પીરસી તેનું પાણી કરી તે
૩ તોલા સીતાફલનાં પાતરાં | પીવારવું તો જલદી આરામ થાય છે.

(સ્તંભન) “સ્ત્રી સંભોગ કરતાં વીચ જલદી છુટે તેનો અટકાવ.

	તોલો.	
જાયફલ ...	૧	આ સર્વે દવાઓને વજ્રગાલ કરી
જાયપત્રી ...	૧	તેમાંથી ગા તોલો લઇ તેમાં ગા
જવખાર ...	૧	તોલો સાકર નાંખી દુધની સાથે પીવું
નાગકેસર ...	૩	એવું થોડા દીવસ કરવાથી સંભોગ
કપાઅચીની ...	૧	કાલે વીચનો અટકાવ થઈ આનંદ
શ્મીમસ્તગી ...	૧	આપે છે.
અસંભોચન ...	૧	

“ સાંધા અતકીયા હોય તેનો ઉપાય ”

	તોલો.	
સંબાહુનો પાલો ...	૨૦	આ સર્વે દવાઓને કુતી પાણીનાં
અજમે ...	૧૦	દેમડીમાં નાંખી તેને બંધ કરી ઉકા-
મુવા ...	૧૦	લવી ને તેની સ્તીમ થાય ત્યારે તેનો
લીલી બાદ ...	૧૦	બકારો સેહેવાય તેવી રીતે લેવો ને
મુકકી ચઢા ...	૧૦	તે ચીજનો સેક કરવો. પોતીસ જેવો
આંખા હલદ ...	૧૦	સાંધાંઓને તો દુઃખ જતું રહેશે.
બાયવરણ ...	૧૦	
વેખંડ ...	૧૦	

“ હુકક ભરી હોય તેના ઉપાય. ”

જ્યાં કુંબરનાં હુકક ભરી હોય ત્યાં (પગ વાલા) પગથી પેદા થયેલાં માનસ પાસે આસ્તે આસ્તે હાત મરાવવી ને ગોલ તથા લસન વાતીને તે જગા પર લગાડવો તથા તેનીજ સુમારે પાવલીબર ગોલી બનાવીને ખાતી ને સેહેતા પાણીયે સેકવું. એવું કાષાથી હુકક ભરાયેલી નીકલી જશે ને રોગ સારો થશે.

“એહોસીના ઉપાય”

એહોસ વારંવાર માનસ થવું હોય ત્યારે પ્રથમ તેનાં માંધા પર થંડુ પાણી નાંખવું. તથા કાંદો ફાડીને સુંધાડવો. તથા તેજ કાંદાનાં રસનાં થોડાં તીપાં આંખમાં આંજવાં, તો સુદીમાં આવશે, તેજ પ્રમાણે લીંબુ સુંધાડવું તથા તેનો રસ પાવો તથા તેનાં તીપાં આંખમાં આંજવાં. તો થોડા વખતમાં હુશીયાર થશે. એજ પ્રમાણે કોલન વાટરનો બી ઉપયોગ કરવો. આંજવું તથા સુંધાડવું તો ઘણો જલદી પરીણામ થાય છે, નવસાગર તથા ચુનો આ બન્નેને ખુબ હાત પર ચોલીને જટ સુંધાડવાથી તે તરત હુસીયાર થાય છે. તેનો દમમાં જવાથી એતદે લાગી હુસીયાર થાય છે.

“વાજકરણ ઉપાય.”

પુરુષની ઇદ્રી નાહાની હોય તથા પાતલી હોવાનાં સમજથી બીને આંનદ ન થતો હોય તો તે ઇદ્રીને જાડી તથા મોહોતી સખલ કરવાનાં ઉપાયને વાજકરણ (એટલે થોડા જોતી કરવાની) કહેછે. તેનો ઉપાય.

તોલો			આ સર્વેને બારીક વચ્ચ ગાલ	
આસંકદ ...	...	૧	કરીને માખણમાં ખુબ ખરલ કરી	
કોષ્ઠ ...	...	૧	તેનો લેપ ઈદ્રી પર રોજ લગાડતાં જવો	
મીકના મુલ...	...	૧	તો તેનાથી ઇદ્રી મોહોતી તથા મજ-	
ગજપીપલ ...	...	૧	ખુત બનીને સંભોગ કાલે બહુ	
નાગ કેસર ...	...	૪	આંનદ આવેછે, ને પુરુષ જોરાવર	
રીગણી મુલ	...	૧	તરીકે લેખાયછે.	
ધોતરાતુ મુલ...	...	૧		

“ ખીલ મોઢાંપર થયા હોય તેની ક્વા ”

	તોલો.	
વાલનો આટો...	... ૪	આ સવેને આરીક વચ્ચે ગાલ
ટંકણુ ખાર ...	... ૧	કરી આદ રોજ સહવારે તથા રાત્રે
કપૂર ...	... ૧	પાણીમાં મેલવીને મોઢે ચોપડી સુધ
બાવચી ...	... ૧	જવું આ પ્રમાણે યોગ દીવસ કીધાથી
ગવલા ..	... ૧	ગમે તેવો ખીલનો વીકાર નાશ પામી
એલચીદાના ...	... ૧	મોઢુ સફાઈદાર થાયછે.

“બાલ ખરી જતા હોય તેનો ઉપાય”

	તોલો.	
ટંકણુ ખાર ...	... ૧	આ સવેને ૧૦ ઘણા પાણીમાં દિઝલી
કપૂર ...	... ૧	તે પાણીથી માથાનાં બાલને ધોતા
આમલા સુકકાં ...	... ૩	જવું તો ખરી જતા બાલ અટકી
ભાંગરો ...	... ૧	જશે ને બાલને તાકાત આવી બાલ
માવફલ ...	... ૧	ચલકતા તથા કલા યશે. માથાનો
રહેરો. માથાંમા પડતી ઉંજુ,નીખવીગેરે બી મરી જશે ને ઘણા આરામ થશે.		ખોરો વીગેરે બીજા રોગબી જતા

“ પ્રત્યેક જાતનાં તાવપર અકસીર ઉપાય.

	તોલો.	
કીરીયાતું ...	... ૧	આ સવે આપધોને કુતીને અ-
રીંગણીમુલ ...	... ૧	ગાકિ જનાનીયા પ્રમાણે કોઢો કરવો.
કુતકી ...	... ૧	આ કોઢો દીવસમાં બે વાર રફ
રાસ્ના ...	... ૧	અઢી અઢી તોલા લેવો ને ઉપર
કુમાર ...	... ૧	ખાતું ખોઈ ખાતું નહીં. સરદીમાં
તુલસીનાં પાત્રાં ...	... ૧	ફરવું નહીં. તો સરવે પ્રકારનાં
નાગરમોથ ...	... ૧	તાવ, વીષારી તાવ, બેજાંની તાવ,
ગુલવેલ ...	... ૩	થંડી તાવ, આંતરીયો તાવ, વીગેરે
પીંપલી... ..	... ૧	૧૨૧ પ્રકારનો તાવ સનીપાત જવર
અકકલખરો ...	... ૧	વીગેરેનો નાશ થાય છે.

“આંખમાં સુરમો” (અંજન)

	તોલો.	
કાલો સુરમો ...	... ૧	આ સર્વેને ઉઘાડ્યા પછીરનાં ખરલમાં
ધંડાનું કાચલું ...	... ૧	ખુબ ત્રણ દિવસ સુધી ખરલ કરવું
એલચી દાના ...	... ૧	બાદ તે આંખમાં લગાડવાનાં કામમાં
કપુર ...	... ૧	બેવું એનાથી નેત્રનાં ઘણું ખરા
ટાંકણખાર ...	... ૦૧	રોગોનો નાશ થાય છે ને આનંદ
		આપે છે.

“કંઈ જાતી પર ઘણું થયો હોય તેનો ઉપાય.”

	તોલો.	
સૂંઠ ...	... ૧	આ સર્વે બૌષધોને પારીક વજ્રગાલ
મરી ...	... ૧	કરીને બાદ ગોલ ૧૦ તોલા લઇ
અકકલખરો ...	... ૧	તેમાં મધ ૧૦ તોલા નાંખી તે
પીપલી ...	... ૩	ખન્નેનો આસ કરવો તેમાં જરા ધી
કાકડસોંગ ...	... ૧	નાંખવું બાદ (ગોલ પાપરી જેવો આસ
દારમ જાલ ...	... ૧	થાય ત્યારે) ઉપલી દવાઓ નાંખવી
હલદ ...	... ૩	ને ખુબ એક રસ કરી ગોલપાપડી
સેકેલો ટાંકણખાર ...	... ૧	જેવું થાય કે ઉતારવું (કુમારનો ગર
કુલીનજન ...	... ૧	બી તેમાંજ પ્રથમથીજ નાંખવો) બાદ
સુવા ...	... ૩	તેનાં ત્રીણા ત્રીણા વુકડા કરી પોહોળા
કુમાર ...	... ૩	મોઢાની શીશીમાં ભરી રાખવાં તેમાંથી
		દિવસમાં બે ત્રણ વાર (ચુસ્તા રહેવું)
		૦૧ તોલો સુમારે ખાવું.)

“અકકર તથા અમરી આવે તેની દવા.”

	તોલો.	
એલચી દાના ...	... ૧	આ સર્વેને વજ્રગાલ કરી તેમાંથી
જેઠી મધ ...	... ૧	દિવસમાં બે વાર ૦૧૧ અરધો તોલો
આસકંદ ...	... ૧	ખાવું તથા ઉપર દુધ ગરમ કરીને
ગોખર ...	... ૧	પીવું તો થોડા દિવસમાં રોગનો નાશ
કાંસની ...	... ૧	થઇ મસ્તકની ચુંબરીનો રોગ નાશ
પીપલી ...	... ૩	થશે.
નાગ કેસર ...	... ૧	
બાલ હરતાકી ...	... ૧	

“અંતર ગલની દવા.”

(અગાઉ હાતના સાંધા ઉતરી જાય છે તેનો લેપ લખીયો છે.) તે લેપ તથા તે પર તમાખુતું પાતરું બાંધીને અંતરગલને લગાડવું. તે રોગનો નાશ થાય છે. તથા નીચલી દવા બાધાયી સર્વે પ્રકારનાં અંતરગલનાં રોગ દુર થાય છે.

તોલા			આ સર્વે એકરસ કરીને રોગ
બાલ હરતકી ...	...	૦૧	સહવારે પીધ જવું. એવું ચાલુ થોડા
હલદર ...	...	૦૧	મહીનાં કરતાં રહેવું તો ગમે તેવો
દારમરીનાં પાતરાં...	...	૦૧	રોગ નાશ થાય છે.
વાય વીર્ધીંગ ...	...	૦૧	
તાજી (ગોમુતર)...	...	૧	

“વસુરીનો ઉપાય.”

તોલા.			આ સર્વેને ગોમુત્રમાં ખુબ
ગંધક ...	...	૧	ધસીને તેનો જડો લેપ વસુરીપર
કુચ્છો ...	...	૧	તથા તેની આખુઆખુએ કરવો. એવું
આંબાહલદ ...	...	૧	થોડા દીવસો કરીયાથી તે રોગ સારો
કનેરનીજક ...	...	૧	થશે ને માંસતું ઉઘાપાણુ જતું રહેશે.
ધતુરની જડ ...	...	૧	

“આંગપર પીત્ત ઉલ્કશઘ આવે તેનો ઉપાય.”

તોલા.			આ સર્વેને ઘણા પાણીમાં
કઠુ લીંબડાનાં પાતરાં ...	...	૧૦	નાંખી ઉઘાડવું. બાદ તે પાણીથી
નેત્રવાલો... ...	...	૧૦	સ્નાન કરવું. દીવસમાં બે વાર કરવું
આંબાહળદ ...	...	૫	તો વરત પીત્તનો જોશ નરમ પડીને
ખડીસોંઢ ...	...	૧૦	રોગીને આરામ થાય છે તથા નીચલી
કડુ છાશ ...	...	૫	દવા બાધાનાં ઉપયોગમાં લેવી.
અંદનનો વેહર ...	...	૫	

		તોલા.	
મુંઠ ...	...	...	૧
ઠાકડી ...	...	...	૧
વરીયાલી ...	...	...	૩
પીંપલી ...	...	...	૧
જેઠીમધ ...	...	...	૧

આ સર્વેનો વજ્રમાલ જુઠો
કરી તેમાંથી ૧૦ તોલા લઈ સાકર
નાંખીને ખાવું એવું દીવસમાં એ
ત્રણ વાર ખાવું

“ નજલાનો ઉપાય, ”

		તોલા	
આમલા સુકા ...	...	...	૧૦
બડીસોંઢ ...	...	...	૫
જેઠીમધ ...	...	...	૫
ભાંગરો ...	...	...	૫
ખાલહરતકી ...	...	...	૫

આ સર્વે દવાઓને ખારીક
વારીને વજ્રમાલ કરીને તેમાંથી દીવ-
સમાં ત્રણવાર ધી તથા મધ વીરમ
ખાગે લઈને અરધો અરધો તોલો
ખાવી.

કાનનાં રોગ પર નીચલું તેલ ઘણું ઉપયોગી છે.

		તોલા	
આંખાહલદ ...	...	...	૧
ફતકડી ...	...	...	૧
તાકલુખાર ...	...	...	૧
લસન ...	...	...	૧
આકડાનાં પાતરાનો રસ ...	...	...	૧
ગલજોતાનો રસ ...	...	...	૧
કરંજનું તેલ ...	...	...	૧૦

પ્રથમ કઢાઈમાં કરંજનું તેલ
નાંખી તેમાં, રસ તથા લસન નાંખી
ઉકલાવું ખાદખીજી દવાઓનો જુઠો
નાંખીને પાકું ઉકાલવું. ખાદ તે
સર્વે દવા ખરી જાય કે ઉતારીને
થંડુ પાડવું ને તેલ ગાળીને ભેવું.
આ તેલનાં ૩ ત્રણ ૩ ત્રણ તીખાં
કાનમાં નાંખવાથી કાનનાં સર્વે

પ્રકારના રોગ પુરં તથા ધાત, તથા સુખ, તથા અત્રાજ બંધ થઈ જવો,
તથા કીડા પડીયા હોય છે તે સર્વે રોગપર ઘણું સારું કામ આવે છે.

“આંખનાં રોગની દવા.”

તોલો.			
ફટકી ધુલવેલી ...	...	૧	આ સર્વે દવાઓને ખારીક વસ્ત્રમાલ
ખડીસાકર ...	...	૧	કરી બાદ દારમનાં રસને પાંચ વાર
બાલકરતકી ...	...	૧	કપડામાંથી ગાલી લેવો. બાદ તેમાં
કપૂર ...	...	૧	ઉપલી દવાઓ મીઠાકરી મળ્યુત
એલચીદાનાં ...	...	૧	ધુયની ખાતલીમાં ભરી રાખવી.
દારમનો રસ ...	...	૧૦	બાદ તેમાંથી થોડી દવા આંગલી પર

લઈ બાંજવી તો નેત્રનાં સર્વે પ્રકારનાં રોગોનો નાશ થઈ આંખો તારાના જેવી પ્રકાસીત થાય છે. જેમ જેમ દવા જુનની થાય તેમ વધારે સારી થાય છે.

“અવાજ બેસી જાય તેની દવા.”

તોલો.			
જેષ્ઠીમધ ...	...	૧	પ્રથમ સાકરનો જરા ધી નાંખીને પાક
જીર ...	...	૧	કરવો બાદ ઉપલી સર્વે દવાઓને
એલચીદાના ...	...	૧	ખારીક પીસીને તેમાં નાંખી ગોલ
કુમારનો ગર ...	...	૧	પાપડી જેવું બનાવવું ને તેમાંથી બે. ૩
કેરવાસી ...	...	૧	ત્રણ વાર ગા તોલા તોલાનાં સુમારે
ધાણા ...	...	૧	સુસતા જવું તો થોડા દીવસમાં
આંખના ખાતરા ...	...	૩	અવાજ સુધરી જાય છે.
ખડી સાકર ...	...	૨૦	

“ધાત સરપનો ઉપાય”

આ રોગ ગલ્લામાં થાય છે. તેથી માનસથી ખીલકૂલ અવાત તથા ગલાત નથી ને દમ લેવાનાં બી વાંધા પડે છે. ત્યારે નીચેનો ઉપાય કરવો.

(ગૌરી) નામનું આડ થાય છે. તેની મુઠ્ઠી લાવીને તે પેલા માનસનાં ગલામાં ફેરવવી તથા નીચલી દવાઓનો ધુમાડો ગલામાં આપવો.

તોડા.			
અજમેા	...	...	૧
લોખાન	...	...	૧
આંખાહલદ	...	...	૧
ખાવયા	...	...	૧
કડુ ૭૩	...	...	૧

આ સર્વે દવાઓનો છુકકો કરીને તેને આતસપર મુઠ્ઠી તેના ધુમાડો ગલામાં લેવો. દીવસમાં બે ત્રણ વાર થોડો થોડો આપવો તો રોગ થોડા દીવસમાં નાશ થાય છે.

“ ઉપાય ઉંઘ ઘણી આવતી હોય તેને અટકાવવાનો. ”

કંટકટારીની મુઠ્ઠી લાવીને થોડા દીવસ મુઠ્ઠી રોગ રાતે પાણી સાથે ઘસીને આંખે તો બહુ ઉંઘ આવતી અટક.

“ ઉંઘ લાવવાનો ઉપાય. ”

તોડા.			
સેકેલી ભાંગ	...	...	૧
કપૂરકચલી	...	...	૧
એલચીદાનાં	...	...	૧

આત્મને વસ્ત્રગાસ કરી તેમાંથી રોગ રાતે મુઠ્ઠી વખતે ૦૧ તોડો ખાય સાકર સાથે તો થોડા દીવસમાં બહુ આરામ થાય.

“ રાત આંધલાનો ઉપાય. ”

પુત્ર છત્રીનું ખીજ તથા ચીમેડ આ બન્નેને વાતીને તેનું આંખમાં અંજન કરે તથા લીલાં અંજીર ખુબ પેટ ભરતા ખાય એવું ૩ દીવસ કર તો રાત આંધલાપણું જાય ને આંખને બહુ તેજ આવે

“હૃદય રોગનો ઉપાય”

પોહલાં નાગરવેજનાં પાનનો રસ (૧૦૦) પાન લેવા.

તોલો.			
અંસ લોચન ...	...	૧	” આ સર્વેને ખારીક વાટીને બાન્ડીમાં
એલચીદાના ...	...	૧	” મીશ્ર કરીને થોડા દીવસ ગરમ
ફમીમરતગી ...	...	૧	” જગાયે રાખી મુકવું. બાદ તેને ગાલી
જાયપત્રી ...	...	૧	” લઈ તેમાંથી દીવસમાં એ ૩ ત્રણ વાર
મધ ...	...	૩	” એક એક મોહોતો ચમચો ભરીને
કરતુરી ...	...	૧ માસે	” થોડું પાણી નાંખીને પીવું—(બાન્ડી
પીંપલી લીંડી...	..	૩ તોલા	” એક ખાતલી ભરીને લેવી) આ દવાથી
અકકલગરો ...	...	૩	” તેવા રોગીને જીખ વગેરે જરૂરી

લાગી હાટ મજબુત થાય છે ને તાકાત આવે છે.

“અતીસાર-સંબ્રહ્મણીનો ઉપાય.”

તોલો.			
જીર ...	...	૧	” આ સર્વેનું ખારીક વરત્રગાસ ચૂર્ણ
જેષ્ઠીમધ ...	...	૧	” કરી તેમાંથી બા તોલો લઈ તે ચૂર્ણને
અકકખરો ...	...	૧	” ૨૦ તોલા બાસમાં પકાવવું ને તે
સુંદ ...	...	૧	” સર્વે હાથ ખરી જાઈ માવા જેવું
મરી ...	...	૧	” થાય ત્યારે ઉતારી લઈ તે સર્વે એક
જાયફલ ...	...	૧	” રોગીયે દીવસમાં એ વાર મલીને ખાવું.
જાયપત્રી ...	...	૧	” એવું થોડા દીવસ ખાવાથી પેટને
કકોળ ...	...	૧	” તમામ વીકાર નાખુદ થઈને આંતરગં
કપૂરકાચલી ...	...	૧	” મજબુત થઈ ખોરાક પચાન સારો
મોચરસ ...	...	૧	” થઈ રોગ નાખુદ થાય છે.
સુપારીના ડુંદ ...	...	૧	
ચીંચોડા ...	...	૧	
ગંધક આમલસર...	...	૧	

નાર. (વાલાની) દવા.

નાર થયો હોય ત્યાં ચુનો તથા મરઘીનું ગું તથા ગોલ સાથે મીઠા કરી આંધવું તથા આંકડાનાં પાતરાનો એક કુમકો બોખો તોડીને ગોલમાં મેલરીને આવા આપવો તો નારનો રોગ નાબુદ થાય છે. દન ત્રણ સુધી આપવું.

જીખ લાગવાની દવા (અગ્નીમાંથી હોય તેની).

			તોલો.	
એલચી દાના	...	...	૧	આ સર્વેનું વજ્રગાલ ચૂણું
સેકલી બાંગ	...	...	૩	કરી તેમાંથી ખાધાની અગાઉ. ના
સુંઠ	...	...	૧	કલાક લેવું. સુમારે ના તોલો લેવું.
મરી	...	...	૧	ઉપર એક પાણીનો ઘાંટ પીવો. એવું
પીપલી	...	...	૩	થોડા દીવસ કીવાથી થણી ભુક
અક્કલખરો	...	...	૩	લાગતા માંડે છે ને અજ સાર પમે
અસંભાયન	...	...	૧	છે. ને રોગ નાબુદ થાય છે.
દારમધલ	...	...	૧	
બાલહરતકી	...	...	૧	
દલચીની	...	...	૧	

“લોહી ઝાડાનો ઉપાય.”

			તોલો.	
આંખાપરની બીડુકલીના પાતરા	૧			આ સર્વેને બારીક વાતીને
જીર	...	...	૧	દુધ સાથે પીવું. દીવસમાં બે ત્રણ
ઝેથમરી લીલી	...	...	૧	વાર પીવું સુમારે ૨ તોલા દવા એક
બડીસોદ	...	...	૧	એક વખતે લેતા જવી તો લોહીના
મોચરસ	...	...	૧	ઝાડા બંધ થઈ આરામ થશે.
ઘાયતીના પુલ	...	...	૧	
બડીસાકર	...	...	૫	

“કચ્છમસન (ખઝ) રાજક્ષમાનો ઉપાય.”

ફળ્યા નીવડુંગનાં લાલ ફલનો રસ ૧ તોલો. જુરીંગનીનો રસ ૧ તોલો તથા અડુલસાનાં પાતરાંને ખાલી ખાશી તેને નીચોડીને રસ કાઢવો ને ૨ તોલા તથા ૦૧ તોલો પીપલી કીડીનું ચૂર્ણ તથા ૦૧ તોલો કાકડસીંગનું ચૂર્ણ આ સર્વેને એક રસ કરી ખમવાલા રોગીને આ સર્વે દવા દીવસમાં ૩-ચાર-વાર મલીને પીવાડવી ને જો રોગીને ઝાડા સુર થયા હોય ત્યારે ઉપલીજ દવા તથા તે વતરોગે નીચેનું ચૂર્ણ ખવાડવું.

તોલો.

હીરાદખન	...	...	૦૧
જાયફલ	...	...	૦૧
મોચરસ	...	...	૦૧
સોપારીના ફુલ	...	...	૦૧
સાકર...	...	...	૧

આ સર્વેનું ચૂર્ણ ફરી તે સર્વે ચૂર્ણ દીવસમાં બે ત્રણ વાર મલીને ખવાડવી દેવું. દીવસ ૪૧ સુધી ખવાડીયાથી આ રોગ સારો થશે ને બહુ સારી તંદરોસ્તી થશે.

તાપ રોગીને આવે તોખી ઉપલીજ દવા આપવી તથા રોગીને ઠંડું ખવાડાવવું નહી ને સરદી લાગવા દેવી નહી ને ખાતું ખોર ખાવાની પહેરજ કરવી. દુધ કમ આપવું (સેરવો વીગેરે ખોરાક આપવો.)

દીવસમાં બહુ પીસાખ થતી હોય (વારંવાર) તેનો ઉપાય.

તોલા.

કોડીયા લોખાન	...	...	૫
સફેદ તલ	...	...	૧૦
અંજમે	...	...	૩
(ખારક થરીયા કાઢીને)	...	...	૫૦
ધી	...	...	૧૦

આ સર્વેને બહુજ ખારીક કુતીને થાક જેવું કરી ખરનીમાં ભરી રાખવું ને એમાંથી રોજ બે વાર સહવાર સાંછજ ખાવું એક એક તોલો. ઉપર ગરમ દુધ પીવું ખાતું

ખોર ખાવું નહીં. એ દવા પર દીવસમાં પાંચ પાંચ તોલા ધી ખાવું તે અણુજ નલદી ઉપલા રોગને આરામ થઇ શરીર મજબુત થાય છે.

“ નામદર્શનો ઉપાય. ”

			તોલો.	
ગોરખમુંડી	...	...	૧	આ સર્વે દવાઓને વજ્રમાલ
ખોંડલી—	...	...	૧	કરી તેમથી ૧ તોલો લઇ તેમાં ૧
સીલાચત	...	...	૨	તોલો સાકર નાંખીને ખાવું તથા
એખરો	...	...	૧	દીવસમાં સુમારે પાંચ તોલા ધી
ગોખર	...	...	૧	ખાવું ને ઉપર દુધ પીવું. એવું
નીરચુંડી	...	...	૧	૪૨ દીવસ ખાધાથી શરીર પુષ્ટ
સુઠ ...	...	...	૧	બળવાન થઇ મદદિય ધણી વધે છે
સતાવર	...	...	૧	ને સંભોગ કરતાં આનંદ પ્રાપ્ત થાય
ફમીમસ્તગી	...	...	૧	છે. ખાતુ ખોડ-નીગેરે ખાધક પદાર્થો
કંકોળ ...	...	...	૧	ખાવા નહી. જેમ બને તેમ મેહનત
ખંસલોચન	...	...	૧	તથા ઠસરત કરીને દવાને શરીરમાં
અક્કલખરો	...	...	૧	પચાવવી. જે પાચન થાય તો દીવ-
પીંપલી લીંડી	...	...	૧	સમાં એ ત્રણ વાર દવા ખાવી
આરકંદ	...	...	૧	તેમ તેમ ધી ખાવાનું તથાવું. જેમ
વરધારો	...	...	૧	ધી ખાસો તેમ જાસ્તી ફાયદો થશે
કવચબીજ	...	...	૧	
નાગકેસર	...	...	૧	
મરી ...	...	...	૧	
હીરાદખણ	...	...	૧	

“ બાળંત રોગનો ઉપાય ” (અનિયમીત અટકાવ આવે.)

સ્ત્રીએ બચ્ચાનો જન્મ આપીયા પછી અંદરનાં અવયવો પર લણુ દમાન પડવાથી આ રોગ થાય છે ને બહુ તણાતી, જઇ બચ્ચાનુ ચોષણુ કરી શકતી નથી. અટકાવ અનિયમીત આવે છે. શરીર કૃપ થાય છે. ભુખ જતી રહે છે, તેનો ઉપાય.

			તોલા.
સુ'ંઠ ...	...	...	૧
મીરી ...	...	...	૧
અકકલખરો ...	...	...	૧
પી'પલી ...	...	...	૧
મંજુષ્ટ ...	...	...	૩
કાંચનવૃક્ષની છાલ ...	...	...	૩
રાસ્ના ...	...	...	૩
બડીસોફ ...	...	...	૩
ધમાસો ...	...	...	૩
એલચીદાના ...	...	...	૧
કંઠાળ ...	...	...	૧
ગુલવેલ ...	...	...	૩
ખાળહરતકી ...	...	...	૧
સુવા ...	...	...	૧
વાવડીંગ ...	...	...	૩

આ સર્વે ઔષધોને કુતીને એને
અગાઉ જણાવ્યા પ્રમાણે કાઢો કરવો
તે કાઢો દીવસમાં બે વાર ૨૩ અઢી
તોલા પીવો ને ખાતું ખોર ઠંડું
ખાવું નહી તો આ રોગનો નાશ થઈ
તે સ્ત્રીની તબીબત ધણીજ સરસ થઈ
રહત વધે છે ને સર્વે વાતે આનંદ
થાય છે. આ કાઢો બે બે મહીના સુધી
ચાલુ પીયા કરવો ધણો ગુણકારી છે.

‘પીસાબ ખંધ થઈ હોય તેનો ઉપાય.’

			તોલા.
એલચીદાના ...	...	...	૮૧
ખંસ લોચન ...	...	...	૦૧
કેલનોખાર ...	...	...	૦૧
જવખાર ...	...	...	૦૧
નામરમોથ ...	...	...	૦૧
કલમીસોરા ...	...	...	૧
છાસ ...	...	...	૨૦

ઉપલી દવાનો વસ્ત્રમાલ ચુણું કરી
છાસમાં ઉકાલી ને પેલા માનસને તે
છાસ સાથે પીવા આપવી તો ધણી
ખુલાસેવાર પીસાબ જોરમાં થશે
ને અંદર કંઈ અડચણ થઈ હોશે તે
નાખુદ થશે. ને ધણી પીસાબ લાવશે
ખ્લાડર સાફ થશે.

“ ઉન્હાલી (પીસાબમાં બહતરા થાય તેનો ઉપાય),”

તોલો.			
સરખંખા	...	...	૧
ચંદનનો વેહર	...	...	૧
એલચીદાના	...	...	૧
ખંસલોચન	...	...	૧
વાલો	...	...	૧
કપૂરકાચલી	...	...	૧
કાઠો ખાવાનો	...	...	૦૧

આ સર્વેનો કાઢો કરી તે પીવાથી ઈંદ્રીમાં થતા બળતરા તથા દાહનો નાશ થાય છે ને રોગીને બહુ આરામ થઇ સુખ લાગે છે. રોગીએ ઉચ્છ્વપદાર્થો ખાવા નહીં. એ ૩ ત્રણ દીવસ આય દવા પીવી.

“ પ્લેગનો ઉપાય. ”

જેવી પ્લેગની ગાંઠ દેખાય કે તરત તે ગાંઠપર નીચસો ઉપાય કરવો.

ચીત્રક મુલ...	...	...	આ સર્વે દવાઓને ગોમુત્રમાં
કુચલાનુ ખીજ	...	...	ખુબ ધસીને તેમાં જરા ગોલ
કાચુનુ ખીજ	...	...	નાંખીને ભરો જેવો લેપ પ્લેગની
કચુતરનું શુ	...	...	ગાંઠપર કરવો, દીવસમાં એ ત્રણ
અરીમ	...	...	ચાર વાર લેપ (ગરમ કરીને.)

(ખડખડાવીને) લગાડવો તથા અગાઉ લખી ગયેલો કઢો (સર્વે જાતના તાવપર ચાલે છે) તે ઉકાલીને દીવસમાં એ ત્રણ વાર ચાલુ આપતાં રહેવો. તથા આ રોગીને એ દવા વખતે ખીલકુલ દુધ પીવા આપવું નહીં, (તો રોગી સારો થશે.)

(ઉંખાલું તથા ગાઠગુમરા પકાવવાનો મલમ)

તોલા.			
લસન	...	...	૧
રોષ	...	...	૧
અજમો...	...	...	૧
પાપતખાર	...	...	૧
એલીચો	...	...	૧
સીંદુર	...	...	૧
ગંધામેરોજ	...	...	૧૦
મીચુ	...	...	૫

પ્રથમ કથણુ તથા નરમ દવાઓને બહુજ મારીક પીરસી નાંખી એક કઢાઇમાં મીચુને નાંખી તેને ચુલે ચઢાવી તે પીગલીયા બાદ તેમાં ગંધા મેરોજ નાંખી તે મઝી રહ્યા બાદ તેમાં સીંદુર નાંખી તે મીઝ થયા બાદ બાકીની ચીજો નાંખી ખુબ ઘોટી ને એકત્ર કરીને ઉતારવું ને

હાગજની નહીંમાં રેડીને મલમની (રટીક) કરવી. એમાંથી જરાસો લઈ કપડાની પેતીપર લગાડી ગરમ કરીને જ્યાંથી ગઠ, ઉગાલું, શુભડાં હોય તે નહીં પાકતા હોય ત્યાં લગાડવી તો તે થોડા દીવસમાં પાકીને પુતી જશે. (જે મલમ ખનાવતાં બહો કઠણ થઈ જાય તો) (મીણુ મધમાંખીનું) તથા ગંધાફેરોજન જરૂરી ઉમેરવો. આ ઘ્રણો સારો મલમ થાય છે.

ધાહુ રૂઝાવવાનો મલમ

		તોલા.	
એલચીદાના ...	...	૨	
કપૂર ...	...	૨	
કાઠો ચીનીયો ...	...	૨	આ સર્વેનો ઉપર પ્રમાણેજ મલમ
કપાલોમેલ ...	...	૨	ખનાવવો. આ મલમ ધાહુ રૂઝાવ-
આસીકઠીસોદાન ...	...	૧	વામાં સારો છે.
મીણુ મધમાંખીનું ...	...	૧૦	
ગંધાફેરોજન ...	...	૧૦	
ઘોરીક આસીડ ...	...	૧	

(ખરાબ રોગથી બદ ઉત્પન થાય તેનો ઉપાય.)

		તોલા.	
પપાવુંનો ચોક ...	...	૧	આ સર્વેને એકત્ર કરી ખુબ કુટીને
અધુ ...	...	૧	મલમ જેવો ખનાવવો તથા એની પત્તી
હીંગ ...	...	૧	તે જગાપર લગાડવી ને જરા સેકવું
લોખાન ...	...	૧	એવી ત્રણ પત્તી મારવાથી બદ સાર
ગંધાફેરોજન ...	...	૧	થશે. (ખાતુ ખોર ખાવું નહીં.)

કોલેરાની દવા.

		તોલા.	
કપુર ...	...	૨	આ સર્વે દવાઓને ખારીક પીસીને
હીંગ ..	...	૨	કોલનવાતરની ચાર ખાતલી લઇ
અપ્પીમ...	...	૧	તેમાં ઉપલી દવા બીજતી નાંખવા.
જયફલ...	...	૧	દીવસમાં ચાર પાંચ વાર દવાને હલા-
જયપત્રી	...	૧	વતા જવું. એ દવા (૫ દર દીવસથી
એલચીદાના	...	૧	૩૦) દીવસ સુધી રાખી બાદ તેને
ધતૂરખીજ	...	૦૧	ખીજી ખાતલીમાં ગાલી ભેરી ને એ
કાંદાનાં ખીજ	...	૧	દવાનાં ૩૦-થી-૧૦૦) ત્રીપાં કોલેરા-
			વાલાને આપવા દીવસમાં બે ત્રણ
			વાર આપવું. મધ સાથે. (દુધ પીવું. નહીં,) તો કોલેરા નાશુદ થાય છે.
			(ભોરચી ખી સારી થાય છે.)

(ભોરચી તથા બદ હજમી તથા કોલેરાની દવા.)

ઉપલી કોલેરાની દવા જણ્યારી છે તે દવાનોખી ઉપયોગ ક્રીધાથી આ રોગ સારો થાય છે મધ સાથે મેળવીને (૩૦-થી-૧૦૦) ત્રીપાં પીવા. દીવસમાં બે ત્રણવાર પીવું. જો આ દવા તયાર નહીં હોય તો તેમાંની જણ્યારેલી સર્વે દવાઓને ખારીક વાતીને તેમાંથી (૧) (આની બાર) બે વાલ ચુર્ચું મધ સાથે મેલવીને ખાવું. તોખી રોગ સારો થશે. કોલેરાપરખી આપવું. (મધ તથા થોડા કોલનવોટર) સાથે મેળવીને આપીયાથી બહુ ફાયરો થાય છે.

(હીચ્ચકી તથા અગરીનો ઉપાય.)

		તોલા.	
સુકં ...	...	૧	આ સર્વેનો ખારીક વસ્ત્રગાલ ભુકે
મરી ...	...	૧	કરી તેમાંથી ૦૧ તોલાના સુમારે
અકકલખરો	...	૧	મધમાં મેલવીને ચાતવું તથા ઉપર
પીપલી ..	...	૧	ગરમ પાણીનો ઘોત પીવો. એવું
સુવાં ...	...	૩	થોડા દીવસ ક્રીધાથી ઉદરમાં થનો
કેરચાસી...	...	૧	વાયુને ઉપદ્રવ નાશ થઇને અગરીનો
આખાહલદ	...	૧	આગર નાશ પામશે. ગાં દવા
			દીવસમાં બે ત્રણ વાર આ

(કેસતુરો.) તેના ઉપાય.

તોલો.			
ગુલબાસનો પાલો...	...	૧	આ સર્વેને બારીક વાતીને
તાકનખાર	...	૦૧	કેસતુરાપર લગાડવો તથા બાંધી
અજમો	...	૦૧	રાખવું તો તે થોડા દીવસમાં સારો
થશે ને રોગ નાશ થશે.			

ઝાડપરથી તથા કોઠણી ઉંચાનપરથી પડીયાની દવા.

ઉંચાનપરથી પડવાથી આંગ થપકાવાથી ઘણું દુઃખનું આવે છે, તેવે વખતે તાપ્પડતોય તે માનસને આખાં આંગે, અલસીનો સેક કરવો. લોઢીપર જુજીને કપડામાં લપેટીને સેકવો. ખુબ સેક કરવો અલસી બે ચાર પાછલી લેવી ને ખુબ સેકવું બાદ હુસીયારીમાં આવતાં નીચલી દવા પાવી.

ખાંડી ...	...	૧	ઐસ	આ સર્વે એકત્ર કરી પાવી.
			તોલો.	
મધ ...	...	...	૧	એવું ૩ ત્રણ ત્રણ કલાકે પાવું
હલદ ...	...	...	૦૧	
દંડુ એક મીક્સ કરીને	(૧)			તથા આખા આંગે નીચલો મસાલો
પીપલી...	...	...	૦૧	ચોલવો.

(મસાલો.)

તોલો.			
અજમો	...	૫	આ બંનેને એકત્ર કુતીને રમ
આંબાહલદ	...	૧૦	ઘરમાં મેલવી આખા દીલે ચોપડવી
તો આરામ થશે.			

“ ઉપાય માર લાગીને દીલમાં તથા કેલજમાં લોહી બધાયું હોય.”

નીચલી દવા ખાત્રમાં લેવી.—

ઐસ.			
આન્ડી...	...	...	૧
		તોલો.	
આંખાલ્લદ	...	...	૦૧
અજમે	..	...	૦૧
સુવા ...	...	...	૦૧
નીરગુદી	...	...	૦૧
નવસાગર	...	...	૦૧
મધ ...	...	...	૧૧

આ સર્વેને ખારીક વાતીને
મધ તથા આન્ડીનમાં મીશ્ર કરીને
રોગીને પાવી. દીવસમાં ૨-૩ વાર
પાવી. તથીયત જોઇને પાવી. જો
કેલજમાં દુખાય તો દવા (૨) બે વાર
પીવા પછી હલકો જુલામ આપવો.
દરદીને ગરમ રાખવો.
તો રોગ જમ્મને આરામ થશે.

“ બાલ વધવાનું તેલ.”

	તોલો.	
સોહોજી ખોપરેલ	... ૨૦	
કપૂરનું તેલ ...	... ૨૩	
એલચીનું તેલ ...	... ૧	
તાકણખાર ...	... ૧	
ચંદનનું તેલ ...	... ૨૩	
મીઠીક આસીડ ...	... ૧૩	
દોહીનાં બીજનું તેલ ...	... ૧	

આ સર્વેને એકત્ર કરી તેમાંથી
રોજ દીવસમાં એકાદ વાર બાલને
ખુબ ચોલી ચોલીને ભરવું તો તેથી
સર્વે પ્રકારનાં મસ્તકનાં રોગ
આંખના રોગ બાલ ખરી પડવા
ખોગે જી વીગેરે જઈ બાલ ધણા
વધીને મજબુત થશે ને ધણું સાફ
લાગશે.

“ શરીરમાં ધણે પસીના થતો હોય તેનો ઉપાય. ”

તોલો.			
સુવા ...	...	... ૧૦	આ સર્વેને ખારીક કરી
અજખો	...	... ૧૦	એમાંથી દીવસમાં ત્રણ વાર ૦૧
નીરશુંડી	...	... ૧૦	તોલાના સુમારે હર વખતે ખાવું.
સુંઠ...	...	... ૫	ઉપર દુધ યા ગરમ પાણીનો ઘોંટ
ભરી	...	... ૫	પીવો તથા એજ દવામાંથી ૨ તોલા
અક્કલખરો	...	... ૫	દવા લઈ એક દેગડી ભરીને પાણીમાં
પીંપલી લીંડી	...	... ૫	ઉઠાવી તેથી સ્નાન કરવું તો થોડા
જળપત્રી	...	... ૫	દીવસમાં રોગ જઈ આરામ થશે.

“ શ્રમ થવાથી આમ થઈયો હોય તો. ”

તોલો.			
કેંકાળ	...	... ૩	આ સર્વે દવાઓને ખારીક
સુવા ...	...	... ૩	વસ્ત્રગાલ કરી તેમાંથી ૦૧ તોલો
અક્કલખરો	...	... ૩	લઈ મધ સાથે મેલવીને ચાતવું.
પીંપલી	...	... ૩	દીવસમાં ત્રણ વાર ચાટવું તથા
કેસર ...	...	... ૧	એજ ચુર્ણમાંથી ૨ તોલા લઈ
ધમાસો	...	... ૩	એક દેગડીભર પાણીમાં નાંખી તેને
નીરશુંડી	...	... ૩	ઉઠાવી તે પાણીથી નાહવું તો
મંજીષ્ઠ	...	... ૩	ઉપલે આમ વાત સ્મરે થશે ને
			શરિરને સુખ લાગશે.

“ રક્તપીત્તી મહાદોષની દવા. ”

સત્વાનાસીનાં પંચામનો રસ, ૫ તોલા.

કાંદાનો રસ ૩ તોલા.

આ બન્નેને એકત્ર કરી રોગીને પીવાડવો તો તેથી બધું ઝડપ થશે.

(નહીં ખમાય ત્યારે તેને ધી તથા સાકર ખાવા આપવી તો ઝાઝ બંધ થશે)
બાદ તે રોગીને ૩ તન દીવસ સુધી ગાયનાં છાણમાં બેસાડવો, બાદ તેને
કાઢીને પાછી ઉપલી દવા આપવી એવી રીતે ૩-૪-૮ દીવસ અંતરે ઉપલીજ
દવા આપીયા કરવી તથા નીચલી દવા રોજનાં ઉપયોગમાં આપવી.

કરંજનું મુલીયું	...	...	આ સર્વે મુલીયા લાવીને તેને
લીંબડનું મુલીયું	...	...	ગોમુત્રમાં ઘસીને સુમારે ૧૦ તોલો
કપીટનાં ઝાડનું મુલીયું	...	...	રોજ પીવા આપવું તથા એજ
અરજુન સાદડાનું મુલીયું	...	...	મુલીયાને પાણીમાં ઘસીને તેનાં સર્વે
રકત ચંદન	...	...	આંગને લેપ કરવો તો આ માદા-
રકત રોહીડો	...	...	રોગ ખીલકુલ સારો થશે. આ
આંબાહલદ	...	...	માનસને રોજ ખાવામાં ચણાનેજ

ખોરાક આપવો, ખીજો કોઈખી જાતનો ખોરાક આપવો નહીં.

“ હડખાં કુતરાંનો ઉપાય. ”

		તોલો.	
અંકોલ વૃક્ષની છાલ	...	૩	આ સર્વે વાતીને કાઢો
રાજાવૃક્ષની છાલ	...	૩	કરવો. તે કાઢો સુમારે ૫ થી ૧૦
ધોડા વજ	...	૧	દશ તોલા કુતરા ચાવેલા મનુષ્યને

પાવો. ધોડા વખતમાં તેને ઉલટી થશે ને બધું ઝેર નીકળી જશે. જો ઉલટી
નહીં થાય તો પાછો પાવો. એ પ્રમાણે ત્રણ વાર પાવો તો તમામ રોગ તથા
ઝેર નાબુદ થઈ કોઈ વાતની તકલીફ થશે નહીં. આ ઉપાય ૩ તન દીવસ
સુધી કરવો.”

“ સર્પ દંશનો ઉપાય.”

કાંતે ધદાવણુની જડ ... આ ત્રણે જડને પાણીમાં
કાલા કુકાની જડ ... ધસીને રોગીને ગા તોથો પાત્રી તો
અંકાલની જડ ... ઝેહરની બાધા તલીને રોગી સારો
થશે. એ રોગીને જેમ બને તેમ, સુવા દેવું નહીં ને આખી રાત જગાડવો.
આ દવા બનતા સુધી એક બે દીવસ આપવી તો પછી ઝેહરી સર્પ વીગેરેની
ધાસ્તીમાંથી રોગી તલી જશે.

વીખારી કાંતાનો ઉપાય.

જે કાંતો ભોંકાયાથી ઘણી તકલીફ થઈ ઝેહર ચઢીને શરિર ઝાઝોવા
માંડછે તેનો ઉપાય પ્રથમ જ્યાં કાંટો ભોંકાયો હોય ત્યાં નીચલી ચીજનો
ધુમારો આપવો.

તોલા.			
ઝેહરની લીંડી ...	...	૧	આ સર્વેને અગ્નિપર મુકીને એનો
કપુર ...	...	૧	ધુમાડો લેવો. આઠ અશીમ તથા
ઇસસ ...	...	૧	કુચલાતુ બીજ બન્ને પાણીમાં ધસીને
કરંજની ખોલ ...	...	૧	તેપર જગાડવું તો થોડા દીવસમાં રોગ
હાથી કાંતાનો વેહર...	...	૧	સારો થઇ વીખાર નાશ પામશે.

થેલાપણુની દવા.

તોલા.			
આલ કાંગણી ...	...	૧	આ સર્વેને બારીક વસ્ત્રગાલ કરી
આહમી...	...	૧	તેમાંથી રોજ દીવસમાં બે વાર ગા
અકકલ ખરો ...	...	૧	અરધો અરધો તોલો ખાવું ને ઉપર
પીપલી...	...	૧	દુધ પીવું તથા માથે પીંખીતું તેલ
અવાલબરમ ...	...	૧	ચોપડવું તો રોગી સારો થઇ થેલા-
			પણાથી મુક્ત થશે.

બુધ્ધી વધક ચુષ્ક.

તોલો.			આ સર્વેને બારીક વસ્ત્રગાલ જુડા
શુકં ...	...	...	૧ કરી તેમાંથી રોજ ૦૧ અરધો અરધો
વેખંડ ...	...	...	૧ તોલો બે વાર ખાવું. મધ તથા ધી
પીપ્પલી ...	...	...	૩ સાથે મેલવીને ખાવું તથા ઉપર દુધ
અકકખરો ...	...	...	૧ પીવું ૨ હીરસો મધ તથા ૧ હીરસો
આહમી ...	...	...	૧૦ ધી લેતા જવું તથા ખાતું ખોરું કંઈ
આસ્કંદ ...	...	...	૫ ખાવું. નહીં તો થોડા દીવસમાં રમરણ
ગોખર ...	...	...	૧૦ શકતી ઘણી ખીલીને જ્ઞાન તંત્ર
			મજામુત થાય છે.

“કંઠ સુધારવાની દવા.”

તોલો.			આ સર્વેને બારીક પીરસીને
એલચીદાના ...	...	...	૧ તેમાંથી ૨૬ તોલો લઈ તેને દુધમાં
વરાપાલી ...	...	...	૧ ઉકાલીને તે દુધ પીવું ઇચ્છા હોય
દાક્ષ ...	...	...	૩ તો જરા જલ્દી સાકર નાખી. આ
જેષ્ઠીમધ ...	...	...	૧ દવાપર ખાતું ખોરું બજાયા વીગેરે
આંબાનાં કુમલાં પાત્રાં ...	...	...	૩ તીખ્ખી ચીજો ખાવી નહીં, તે
ખડીસાકર ...	...	...	૫ કંઠ ઘણો સારો થાય છે.

“ગળું ખેડેલાનો ઉપાય.”

તોલો.			આ સર્વેને વાતીને તેમાંથીજ
જીરું ...	...	...	૧ રોજ ૧ તોલોનાં સુમારે ખાતા જવું.
જેષ્ઠીમધ ...	...	...	૧ ઉપર ગરમ દુધ પીવું તો થોડા
આંબાનાં લીલા પાત્રાં ...	...	...	૩ દીવસમાં રોગ આરં થશે.
દારમ બાલ ...	...	...	૧
શુકં ...	...	...	૧
ખડીસાકર ...	...	...	૧
ખડીસાકર ...	...	...	૫

“ ઓખડાપણાની દવા, ”

		તોલો.	
અકલખરો	...	૧	આ સર્વે દવાઓને ખારીક
પીંપલી	...	૧	વસ્ત્રમાલ કરી દીવસમાં બે ત્રણ
કુલીજન	...	૧	વાર જીભને ચોરવું. મધમાં મેલાવીને
એલચીદાના	...	૧	ચોરવું તે ઓખડાપણું તથા જીભનાં
ધોડાવજ	...	૧	સર્વ પ્રકારનાં વાયુના રોગો નાશ છે.

“ દાંતનું મંજન, ”

		તોલો.	
લવંગ	...	૧	આ સર્વેને ખારીક વસ્ત્રમાલ
મુંડ	...	૧	કરી રોજ દાંતને ચોલવું તે દાંત
મરી	...	૧	સારા થશે.
પીંપલી	...	૧	
કાથો	...	૧	
કુલવેલું મોરચુત	...	૦૧	
કપૂર	...	૧	
વેખંડ	...	૧	
ચોક	...	૩૦	

“ માથાંમાં ચાઇ પડે તેનો ઉપાય, ”

		તોલો.	
ઉદરની લીંડી	...	૧	આ સર્વેને ખારીક વાટીને
કપૂર	...	૧	તેનો લેપ જ્યાંના બાળ ખરી પડીને
તાકણખાર	...	૧	ચાઇ પડી હોય ત્યાં લગાડજાથી
હાંથા દાંતનો વેહર	...	૧	થોડા દીવસમાં ત્યાં બાલ આવવા
ચંદનનો વેહર	...	૧	લાગે છે ને રોગ નાબુદ થાય છે.
આમલા સુકવેણા	...	૧	

“ બેહરાપણાની દવા. ”

			તોલો.	
વાકેરીનો ભાતો ...	...	...	૧	આ સર્વે દવાને બારીક વાટી
તેજબલ ...	...	...	૧	વઘગાલ કરી તેમાંથી ૭૮ તોલો લેવું.
પીપલી ...	...	...	૧	દુધ સાથે પીવું તથા વાકેરીનો ભાતો
દુધમાં ઘસીને તેનાં થોડા તીપા	કાનમાં	નાંખતા	રેહવું.	થોડા દીવસમાં રોગ
સારો થશે.				

“ રત્નીને હીસ્તરીયા થઈ આવે છે તેનો ઉપાય. ”

			તોલો.	
થોડાવચ ...	...	...	૧	આ સર્વેને કંદાનાં રસમાં
હીંગ ...	...	...	૧	ઘસીને પેશી સ્ત્રીનાં નાંકમાં થોડા
અઠ્ઠઘખરો ...	...	...	૧	તીપ્પાં નાંખવાં. (એક બે વાર
				નાંખવાથી) તરત હુસીયાર થાય છે.

“ બચ્ચાને સસની થઈ પેટ ફુલી જાય તેનો ઉપાય. ”

બાવાનાં પાનસોપારી લવંગ તથા એલચી કઠોર ચુનો સાથે બીડો બનાવી તે બીડામાં એક બાલહરડે તથા જરા અજમો તથા જરા સુવા બે બે આનીબાર નાંખી પીપલી તથા અઠ્ઠઘખરો બે આની બાર નાંખી તે બીડો તેની માથે ખાવો. (યા કોઈ બીજાથે ખાવો). બાદ તેનો પીક એક ગ્લાસમાં લેવો તે ગ્લાસમાંના પીકમાંથી ૭ તીપ્પાં લઈ જરા મધ મેલાવી તે બચ્ચાને ચટાડવું. એવું બે ત્રણ વારે કાઢાથી તે સાફ થાય છે. બચ્ચાને ગરમ રાખવું. (દવાનાં તીપ્પાં બચ્ચાની તબીયત પ્રમાણે કમગરમ લેવા. આ દવા ઘણી ફાયદાવાળી છે. બચ્ચાને બહુજ ફાયદો થાય છે. બચ્ચાનાં પેટપર વેખંડ તપકીર તથા એલીયો સાથે પાણીમાં મેલવીને લેપ કરવો.

સ્ત્રીનાં રતન તાઘત, (કઠણુ) તથા પુરુષની ઈંદ્રી વીગરેલું તેલ.

			તોલો.
દારમની છાલ	...	...	૩
મુગલ	...	...	૩
આસકંદ	...	...	૩
કેષ	...	...	૩
ચીકણા	...	...	૩
લોખાન...	...	...	૩
મજપીપલ	...	...	૩
બાવચી	...	...	૩
આંબાહલદ	...	...	૩
અલસીનું તેલ	...	...	૩૦

આ સર્વેનું અગાઉ જણાવીયા પ્રમાણે તેલ સીક કરવું ને તે તેલ સ્તનને ચોની ને ઈંદ્રી પુરુષની વીગરેને ચોલવાયાં કઠણુ થાય છે.

“વાયુ સરદીપર ચોલવાનો બામ.”

અજમાનાં ડુલ કીસ્તલ	૧	તોલો
પેપરમીટના ડુલ કીસ્તલ	૧	„
દાલચીનીનું તેલ	...	૧ „
અજમાનું તેલ	...	૧ „
લવંગનું તેલ	...	૧ „
કપૂર	...	૨ „
લોખાનના ડુલ કીસ્તલ	૧	„
ચુકાલીપતલ આઈઝ	૩	„
વેસેલીન	...	૨૦ „
માયા કુતીનું તેલ	...	૩ „

આ સર્વેને એકત્ર ખુબ ખરલ કરી કાંચના વાસનમાં એઅરટાઈત ભરી મુકવું તથા મને તેવા સરદી પર, વાયુપર, પેતપર, માથું દુઃખવાપર રખ કરવાથી ઘણો જલદી આરામ થઈ રોગ નાશ થાય છે. આ ઘણો સારો છે.

“અમાન નીકલી આવે છે તેનો ઉપાધ.”

તોલો.

કેવડાનાં ફુલની બારીક છુટી			
સુકવીને કરવી	...	૧	
છાંડનાં ઢાઢલાની છુટી	...	૧	
છંદ ...	...	૧	
ધાણા ...	...	૧	
સાકર ...	...	૪	

આ સર્વેને બારીક એકજ કરીને તેમાંથી ના તોલો ખાવી દીવસમાં બે ત્રણ વાર ખાવું તથા અમાઉ જણાવીયા પ્રમાણે હરસ મસાવાલો મલમ અમાનપર એપડવો તો સારી છે.

“મરણ વખતે હુશીયારી લાવનારી દવા.”

માસો.

કરતુરી...	...	૧	
જવાહ કરતુરી	...	૧	
અંબર...	...	૧	
ગારોચન	...	૧	
જુદ આખે દસ્તર...	...	૧	
પેદુ બાબર	...	૧	
ગારોચન	...	૧	
અરાસ કપુર	...	૧	
ચોખડી પીંપતી	...	૧	
કેસર ...	...	૧	
અકલખરો	...	૧	

આ સર્વે દવાઓને ૧ દીવસ ખુબ ખરલ કરીને સીસીમાં ભરી રાખવી બાદ મરણ સમયે હાતપતની મરખી જવા લાગે હાતપર પરીણામ થવાની અનિ ઉપર આ દવામાંથી ૧ માસો દવા મધમાં મેલવીને થોડી થોડી ચતાડવી તે, સન્નિપાત સરદી વાન, હાત ડીઝીઝ લાય વીજરે રોમ તાખડોગમ હડી જઘને રોગીને આરામ થાય છે. બે સરજત

બાકી હોશે તો મરણનાં મોઢામાંથીથી મુક્ત થઈ નવી જાણી જશે પછી તો પરમાત્માની મરણ આ ઉપલીજ દવા સોહજ રીપીરીટ આંધ વાઈનમાં થોડા દીવસ મેલવી રાખી બાદ તેનો અક કઢીને ઉપયોગમાં લેવાથી બી અર્થ સરસે ને રોગીને મહુજ આરામ થશે દાંતખીલી બેસી મધ હોશે તેથી ખુલશે ને ખોલની મેહરથી આજે થશે.)

દારૂની અપદત છાંવાની દવા.

એલચી દાન	...	૩	તોલા.	આ બધી દવાઓને ખારીક વજ્રગાલ
જમણ	...	૩	"	કરી તેમાંથી (સોડા ખાયકાર્બ તથા
જમણત્રી	...	૩	"	પોટાસ એમાઇડ ખાદાર રાખી) ખા-
કેળેળ	...	૩	"	કાની સર્વે દવાએ તે ખીર યા
કપૂર	...	૧	"	પોટામાં નાંખવી. ને તેની ૬ ખાતલી
નાગરમેથો	...	૩	"	માં ભેલી નાંખી ખાતલીને મજબુત
બડીસોદ	...	૨	"	પ્રચ મારી રોજ દીવસમાં ત્રણ ચાર
કપૂર કાચલી	...	૨	"	વાર હલાવતા જવું ને પંદર દીવસ
ખાલી	...	૩	"	સુધી એવી રીતે રહેવા દેવું. ખાદ
કાલી દરાખ	...	૧૦	"	તેને ગાલી લેવો ને તેમાં ઉપસો
સોડા ખાયકાર્બ	...	૧	"	એમાઇડ તથા સોડા નાંખવો. ખાદ
પોટાસએમાઇ	...	૬૦	ગ્રેન	તેમાંથી ૧૩ તોલાના સુમારે અથવા
ભાંખ	...	૩	તોલા	શક્તી પ્રમાણે પીવો. એનાથી જુખ
કેસર	...	૧	"	ખી લાગશે ને કંઈ ખી આવશે ને
ખેરટર દારૂ યા	}	૩	ખાતલી	ખીજ દારૂની ધલત છુટી જશે ને
ખીર દારૂ				

“ કોઈ રોગપર યા તાપ વખતે ઘણી પ્યાસ લાગે તેનો ઉપાય. ”

			તોલો.	આ સર્વે દવાઓને ખારીક
એલચીદાનાં	...	...	૧	કરી વજ્રગાલ કરી લેવી ખાદ એ
કપૂરકાંચલી	...	...	૧	દવામાંથી ૧ તોલો દવા લઈ તેને
વાયવીંડ	...	...	૧૦	૧૦૦ તોલા પાણી સાથે ઉકાલીને
બડીસોદ	...	...	૫	ગાલી લેવું ને તે પાણી પ્યાસ લાગે
કખાખચીની	...	...	૧	તે વખતે થોડું થોડું ચમચો ચમચો
ધાણ...	...	...	૧	આપવું તો પ્યાસ મતી જઈ દેહમાંના
કેરવાસી	...	...	૧	ડાહ કમતી થઈ ઘણું સાર થશે ને
જેષ્ઠીમધ	...	...	૧	રોગ જશે.

“ થોડી ખીજ વધુ દવાઓની પુરવણી. ”

“ દમ તથા શ્વાસ, કાસ ખાંસીની ઉત્તમ દવા. ”

તોલો.			
પેદુ ખાખર ...	...	૧	આ સર્વે દવાઓને વજનમાલ
જુલાવેલો ટાંકણખાર ...	...	૧	કુટીને તેમાંથી ૦૧ તોલાને સુમારે
ગુન્નો ચુનો ...	...	૧	મધ તથા આઠાંનાં રસ સાથે મીઠા કરીને
ઘેડાનાં કાચલાં ...	...	૧	દીવસમાં ત્રણ વાર ચાટવું. ને આ દવા
પીપલી લીંડી ...	...	૨	પર પાણી થંડું પીવું નહી. તથા થંડા
ગાજરનાં ખીજ ...	...	૧	પદાર્થો ખાવા નહી. તો ગમે તેવી ખરાબ
નીરગુંડી ...	...	૧	જાતની ખાંસી, દમ, શ્વાસ, કાસ
અક્કલખરો ...	...	૧	વીગેરે રોગ જરૂર નાશ થાય છે.

“ દમ-શ્વાસ પર ખીજો ઉપાય. ”

તોલો.			
સાંખર સીંગની ભખમ ...	...	૧	આ સર્વે દવાઓને કુટીને
સુંઠ ...	...	૧	વજનમાલ કરીને એમાંથી ૦૧ તોલાને
મરી ...	...	૧	સુમારે લઈ મધમાં મેલવીને ચાટવું
અક્કલખરો ...	...	૧	દીવસમાં બે ત્રણ વાર ચાટવું તથા
ભુંજેલા લવંગ ...	...	૧	ઉપર થંડું પાણી વીગેરે થંડી
કુલીનજન ...	...	૧	ચીજો ખાવી નહી તો ગમે તેવી
આકાનાં સુકા ફુલ ...	...	૧	જાતનો ઉપલો રોગ નાશ થશે
બાલહરડે ...	...	૧	ને ધણોજ ફાયદો થશે. ખીજીની
હલદર ...	...	૧	ખાંસી સારી થશે.
પીપલી-લીંડી ...	...	૩	
છુરીંગણી મુળ ...	...	૧	

“વાયુથી આંગે જડું તથા જડ થાય તેના ઉપાય.”

તોલો.

બાળ હરતકી	...	...	૧
સુંઠ	...	...	૧
મરી	...	...	૧
અક્કલખરો	...	...	૧
પીપળા	...	...	૩
સેકેલી હોંગ	...	...	૧
અજવાન	...	...	૧
સંચલ	...	...	૧
એલીયો	...	...	૧
ગુલાબ કદલી	...	...	૧
ગીત્રક મુંગ	...	...	૧

આ સર્વેને વસ્ત્રગાલ કુટીને
એમાંથી ૦૧ તોલાને સુમારે દવા
લઘ મધ સાથે મેલવી દીવસમાં
એક બે વાર ખાવી તથા ઉપર
ગરમ પાણીનો ધોત પીવે તો
થોડા દીવસમાં આંખનું જડપણું
જઘ ઘણી તરતરી તથા તેજ
આવશે. ને હલકુ થશે આ દવા
સાથે નીચલો નાહાવાનો ઉપાય બી
કરવો.

“નાહાવાની દવા.”

તોલો.

વનઘ (સંભાલુનાં પાતરા)	...	...	૧૦
અંજબો	...	...	૧૦
આંબાહલદ	...	...	૫
ગવતી ચાહ	...	...	૫
સુક્કી ચાહ	...	...	૫
બાવચા	...	...	૫
ગોરખમુંડી	...	...	૫
ઉદીર કાની	...	...	૫

આ સર્વે દવાઓને વાતીને
તેની ત્રણ પોચાંડી બાંધવી તેમાંની
એક પોચાંડીને નાહાવાનાં ડેગદી
બરપાણીમાં નાખી ઉકાલી તે પછી
આંગપર લેવાય તેવું પાણીથી નાહાવું
એવું રોજ કરવું એક પોચાંડી
૩ ત્રણ વાર ચલાવવી તે રોજ
સારો થશે.

“ પુરૂષની મદદ માટે ચોપડવાનું તેલ. ”

વરસાદનાં દીવસમાં અલસીયા* થાય છે. (જેને ગાંડુળ) કરી મરાથીમાં કહે છે. હાંદુસ્તાનીમાં (કેચવા) કરી કહે છે તે ૧૦ તોલા લેવા.

તોલા.			
દારમની છાલ ...	...	૧૦	આ સર્વે દવાઓને લઈ
કનેર સફેદની મુળી ...	...	૧૦	એમાંથી જે વાતવા લાયક દવાઓ
રાલ ...	...	૫	હોય તેને પીસી નાંખવી બાદ
લાલ એરંડની મુળી ...	...	૫	એક કલાઈમાં તલનું તેલ નાંખી
ગુગળ ...	...	૫	તેને ચુસે ચઢાવવી. બાદ તેલ કડકડથ
તલનું તેલ ...	...	૮	લાગે કે તેમાં પ્રથમ કાષ્ઠાં બોપધી
લોખાન ...	...	૫	

નાંખીને તે બળીને કારી મેસ જેવી થાય ત્યારે તેનો ચુઠો અંદરથી કાઢી લેવો, બાદ તેમાં (અલસીયાને) તળી કાઢી બાદ તેજ તેલમાં ગુગળ લોખાન તથા રાલને નાંખી તલીને તે તેલ જરા જાડુ થાય ને ઉતારી લેવું તે બાદ બાતલીમાં ગાલીને ભરી લેવું. ને આ તેલ રોજ રાતે ઇંદ્રીને ઉપરનાં ભાગમાં ચોપડવું એવું થોડા દીવસ એને લગાડવાથી ઇંદ્રી ઘણીજ તેજ તથા કડથ થઈ છે ને સંભોગ વખતે આનંદ થાય છે.

“ સંભોગ કાલે સ્ત્રી જલદીથી છુટે એવી દવા ”

વાલ.			
ફતકડી ...	...	૧૦	આ સર્વે દવાઓને બહુજ બારીક
સાધત્રીકઆસીડ ...	...	૨	પીસીને જરા મધ નાંખીને ખુબ
કાથો ખાતનો ...	...	૧૦	થોંતવીને નેની સુમારે ૧ વાકમર
સેંધાલોણ ...	...	૧૦	વજનની ગોલીઓ કરી રાખવી બાદ
પોતાસઓમાઈડ ...	એન	૩૦	કોઈ સ્ત્રી આપરા કરતાં ઘણી મજ-
કપૂરચીનીયો ...	...	૧૦	ખુત હોય ને તેનું વીય* જલદી ન

ખીડામાં એક યા બે ગોલી ખાવા આપવી બાદ ૧૫ મીનીટ પછી સંભોગ કરવો તો તેનું વીય* સખતીત થઈ જશે ને આપર કામ થશે.

“(મદન મોદક,) મદન ઉત્પન્ન કરનારા લોકો.”

તોભો.			તોભો.		
સુંદ ...	...	૨૦	રૂમીમસ્તગી ...	...	૧૦
મરી ...	...	૨૫	તેજમળ ...	...	૫
અક્ષલખરો ...	...	૨૦	નાગકેસર ...	...	૧૦
પીંપલી ...	...	૨૦	પીરતા ...	...	૨૦
એખરો ...	...	૧૦	બદામ ...	...	૨૦
ગોખર ...	...	૧૦	ચારોલી ...	...	૨૦
નીરગુન્ડી ...	...	૧૦	તલ ...	...	૨૦
સવાયરી ...	...	૧૦	ખસખસ ...	...	૨૦
ગોરખમુંડી ...	...	૧૦	સુવા ...	...	૧૦
બોફલી... ...	...	૧૦	હાલીમ ...	...	૧૦
હરણપુરી ...	...	૧૦	મેથા ...	...	૧૦
આસંદ ...	...	૧૦	ગાંજરના ખીજ... ...	...	૫
વરધારો ...	...	૧૦	કેસર... ...	...	૧
જાયપત્રી ...	...	૧૦	કાળુ ...	...	૨૦
જાયફલ ...	...	૧૦	ખારક ...	...	૨૦
એલચીદાના ...	...	૧૧	ચણાના સતુ ...	...	૪૦૦
ફવચખીજ ...	...	૧૦	(સાકર પીઠી)... ...	...	૪૦૦
ચીકણા ...	...	૧૦	ધી ...	...	૪૦૦
કંખા ચીની ...	...	૧૦	ધડુંતુ દુધ ...	...	૪૦

આ સર્વે દવાઓને ખારીક કુટીને વસ્ત્રમાલ કરી લેવી તથા મેવાને તરી લેવો. ખારક તલ ખસખસને વાતી લેવો, એલચી જાયફલ જાયપત્રીને કુટી રાખવું બાદ થોડા ધીમાં જરા દવાને તલીને લાલ કરવી બાદ ચણાનાં સતુને ધીમા તલી લેવો, બાદ દવા તથા ચણાનું સતુ તથા સાકર તથા મેવો વીગેરે તેજનું વીગેરે નાખવું. તેથા કેસરનું પાણી કરીને જરા જરા નાંખી મેવો

તેમાં ઉમેરી જેમ ખેસનનાં લાડુ હલવાઇ લોકો બાંધે છે તેમ (૧૦) દશ દશ તોલાનાં સુમારનાં બાંધીને કાચના વાસનમાં ભરી રાખવા તથા સહવાર સાહેજ એક એક લાડુ ખાવો ઉપર દુધ ગરમ પીવું તથા કસરત કરીને એને પચાવવા એવી રીતે આ સર્વે લાડુ એક માનસે ખાવા તો લે માનસને જીંદગાની સુધીતું સુખ મરદાઇતું મનશે ને શરીર ધણુજ ઘુબટ તથા બલવાન થઇ સ્ત્રી ધણી પ્રસન્ન થશે તથા કામ ધણો વધીને ધણાં બધાં છોકરા પેદા કરવાની તાકાત આવશે આ દવા પર ખાતુ ખોર તથા લીપુ વીગેરે ખાવું નહીં ને થોડા દીવસ સુધી બ્રહ્મચર્યથી રહેવું તો ધણુજ સાર.

“ સર્વે પ્રકારના જીવજંતુ મચ્છર ચાચર માકર ડાંસ ઉંદર ચેન સાંપ વીગેરે ઘરમાંથી નાહાસી જાય તેવી દવા. ”

તોલો.

ઇસપંદ...	...	...	૧૦
ઇસસ ...	...	...	૫
લોબાન	...	...	૫
બીલામો	...	...	૫
બાંજુરડી (ખોડીયો કલાર)...	...	...	૫
ગુડ (ગોડ)	...	...	૧૫
રાઇ	...	...	૫
મેથી	...	...	૫
કુમ્મલી (કવચ)	...	...	૫
લસન	...	...	૫
હીંગ	...	...	૫
તમાખુ	...	...	૫
કરંજની ખોલ	...	...	૧૫
દારહલદ	...	...	૫

આ સર્વે દવાઓને ખુબ કુતીને તેનો ગુડાખુનાં જેવો લોદો બનાવવો બાદ તે દવાઓના ધુપ થોડો થોડો આખખા ઘેરમાં ખુને ખોચરે કરવો (આતશનાં) કોપલા સલગાવીને તેપર આ દવા નાખવાથી એનો ધુમારો થાય છે તે સર્વે બાજુએ જ્યાં જ્યાં લાગવાથી તેનાં વાસથી ત્યાં ઉપર જણાવેલા સર્વે પ્રકારનાં જીવજંતુઓનો નાશ થઇ નાહાસી જાય છે ને બહુજ કાયદો થાય છે. આ દવાઓનો ધુમાડો અથવાડીયામાં ૩ ત્રણ વાર આપવો એવી રીતે થોડા દીવસ કરવાથી

પછી ઘેરમાંથી સર્વે જણાવેલો સાંપ વીગેરે બધા નાહાસી જાય છે.

“ ઉધઈ કસારા વીગેરેથી કપડા વીગેરેનો ખચાવ કરવાની દવા. ”

	તોલો.
આંખાહલદ	... ૧
સુવા ...	... ૧
અજમે	... ૧
વાલો ...	... ૧
ખાવચાં	... ૧૦
કડુ છરં	... ૫
ગવલા ...	... ૫
નખલા	... ૫
ચંદનનો વૃહેર	... ૫
ખાલછડ	... ૫
વેખંડ ...	... ૫
કપૂરકાચલી	... ૫
ગવલાકાચરી	... ૫
જતામાંસી	... ૫
દવણા ...	... ૧૦
મરવા ...	... ૧૦
તામાલપતર	... ૫
નાગકેસર	... ૫
જાયફલ	... ૫

આ સર્વે દવાઓને બહુજ ખારીક કરીને વસ્ત્રમાલ કરવી બાદ તે દવાને સોહોળ પીસવીમાં કાચલીમાં ભરી તેને સીવી લઇ તેવી કાચલીઓ ગરમ કપડામાં તથા સર્વે કપડામાં ચોપડીમાં જ્યાં કયાં કસારા ઉધઈ વીગેરે જનાવર કીતક કૃમીયાં કપડાનો નારા થાય છે ત્યાં ત્યાં મુકી રાખવી આ રાખવાથી કપડામાં ઉપલા કષ્ઠાની જાતના જનાવરનો ત્રાસ થતો નથી ને કપડા સુવાસીક તથા સારા થઈ બહુ દાયદો થાય છે. બધી કપડોમાં આ દવાઓની નાની નાની (પીસવી) કાઢલી મુકવી તેમાં બહુજ દાયદો થઈ બહુ ઉપયોગી થઈ પડે છે.

“ અફીમથી માનસની અફીમના આડત છોડવવાની દવા. ”

	તોલો.
કડુ છરં	... ૧
એલીયો	... ૧
સીતાફલના પાતરા	... ૧
જાયફલ	... ૧

આ સર્વેને બહુજ ખારીક પીસવું તે તે અફીમનાં જેવુંજ કામ આપનારું થાય છે આ દવામાં જરા નામતું અફીમ ભેલીને પેલા

માનસને એની જરા જરા ગોલીઓ કરીને ખાવા આપવી (અફીમ કમતી કરતા જવું) તે થોડા દીવસમાં કસી પ્રકાસની તકલીફ વગર આ આદત છુટી જાય છે.

“ બીજો ઉપાય. ”

જે માનસ જેતલા વળનવું અશીમ ખાતો હોય તેટલાજ વળનનો એક ચોકનો ફતકો લઇ તે વળન સાથે કાંતામાં અશીમ જેખીને પેલા માનસને આપવું, બાદ એક દીવાલ પર તેજ ચોકથી એક લીટી દોરવી એમ રોજ રોજ તેજ ચોકથી વળન કરીને અશીમ પેલાને આપતા જવું ને લીટી દોરતા જવું તો આસ્તે આસ્તે તે ચોક કમતી થઇને શેવને બીલકુલ આદત છુટી જશે ને પેલા માનસને તેથી કંઇ ધજ્જ થશે નહીં ને આ ખુરી આદતમાંથી મુક્ત થશે ને ઇશ્વરની મેહરખાનીથી સર્વે વાતે પેલાને આરામ થશે.

(૧) “ કમળયાત મરાડવાનો ઉપાય ”

બનતા સુધી દીવસમાં પાતલો ખોરાક ખાવો, પપેટા તથા તેનાં જેવી કઠણ ચીજો ઘણુંજ કમ ખાવી, ચણા, વાલ, વટેણાં, તથા ભાજી, વીગેરેનો ખોરાક ચાલુ થોડા દીવસ ખાતા રહેવું દીવસમાં ગરમ પાણીથી એકવાર નાહવું. તથા એક કલાક થા ગા અર્ધો કલાક ગરમ પાણીનાં તપમાં બેસવું. (પગ, બાહાર રાખવા) આંઠ આંઠ દીવસે એકવાર જીલાબ લેવો. નીચલી દવા થોડાં દીવસ થા મહીના સુધી ચાલુ ખાવી દીવસમાં પાણી ઘણું પીવું. (વાપરવું)

૧) બાલ હરતકી. તથા. (કાશી કાચી) ૧ તોલો લઇ તેને જરા એરંડીયું તેલ લગાડી લોટી પર-સેકવું. બાદ તેને ખારીક વાટી નાંખી તેમાં નીચલી ચીજો મેલવવી.

તોલો.

સુંઠ ...	...	...	૧	આ સર્વેને ખારીક વાટીને
ભરી ...	...	...	૧	વજ્રગાલ કરી મેલવી દેવું તથા
અકકલખરો ...	...	...	૧	ખાતલીમાં ભરી રાખવું. બાદ તેમાંથી
ખીંપલી ...	...	...	૧	રોજ રાતે તથા સહરાંરે ગ પાવલી-
કાકડસીંગ ...	...	...	૧	ભાર ગરમ પાણીનાં સાથે ફાંકવું
સેંધવ ...	...	...	૧	ને ઉપર એક થોત પાણી પીવું
સુવા ...	...	...	૧	આ દવાથી ગમે તેવું (ઘોંસતી પેસને)

કમળયાત જાંઘ છે ને ઘણી જીખ લાગી) અગ્નિ પ્રદીપ્ત થાય છે ને શરીર નીરોગી બને છે.

(૨) અછરણુનો ઉપાય.

પીપરમીટ ફીસ્ટલ બે વાલ.

અજમાનાં ફુલ બે વાલ

કોલન વાટર ૧ ચમચો (ફુલ સ્પુન)

કપુર ૨ વાલ

કેસર ૧ વાલ

અશીમ ૧ વાલ

ભોખાનનાં ફુલ ૨ વાલ

નયદ્રણ ૨ વાલ

આ સર્વે દવાઓ એક ખાત-
લીમાં મિક્સ કરીને તે દવા આંખા
દીવસમાં (બે યા ત્રણ વાર) આપી
પુરી કરવી. તખીયત જોઈને આપવી.
આ દવાથી જરા કેદ આવે છે. પણ
અછરણુ, મોરચી, વીગેરે કાલેરા વીગેરે
ખી જલીમ રોગનો નાશ થાય છે.

કાલેરા વખતે આ દવા. બેત્રણ દીવસ સુધી ચાલુ રાખવી.

ઉપલી દવાઓ જલ્દી પ્રમાણમાં લાવી કોલન વાટરની આખી
ખાતલીમાં ઘણા દીવસ સુધી બીજવી રાખવી. બાદ તેનો બરાબર અર્ક થયા
થયા પછી તેને બીજા ખાતલીમાં ગાળી લેવી. આ ગાળેલી દવામાંથી ખાત-
સામાં યા તો (અરાંડીન) સાથે ચમચામાં (૧૦-૨૦-૩૦) તીપા સુધી
આપીયાથી ઉપચાર રોગ નાબુદ થાય છે. આય અર્કને યાપર ખાતલીમાંજ હમે-
સાં રાખવો. (આ ઘણી સરસ જાતની દવા થાય છે.

(૩) “ ઉલ્લતી બંધ કરવાની દવા. ”

તોલો.

એલચી દાનાં ૧

કાચો ૧

કપુર ૦

રેસમ બારેલાની રાખ ૧

નારીએલનું છોડું બારેલાની રાખ ૧

આ સર્વે ચીજોને બહુજ બારીક
વાતીને સીસીમાં ભરી મુકવી. બાદ
એમાંથી સુમારે-(૨) આણીમાર લઇને
મધ સાથે મેલવીને આટવી તો ગમે
તેવા જાતની ઉલ્લતી નાબુદ થાય છે.

દીવસમાં બે ત્રણવાર આતવું ઉલ્લતી સાથે છાતી પરથી લોહી પડતું ખી સ્પર્શ
થાય છે. કોઇ કોઇ સંજોગમાં છાતી પર રાઇ મુકવાથી ખી ફાયદો થઇ, ઉલ્લતી
બંધ થાય છે.

બીજો (૨) ઉપાય.

શ્રદ્ધાક્ષિનાં દાનાને તુલસીનાં રસમાં ધસી (સુંઘારે વાલ ભર) તેમાં જરા મધ મેળવી ચઢાડવું.

(૪) ઉપલીશું. (બચ્ચાને થાય છે તેનો ઉપાય.)

જેવું આંકડી વીગેરે ચીન્હો દેખાવવાં લાગ્યા કે તરત તે બચ્ચાને ગરમ ખાણીમાં બેસાડવું બાદ જલદીથી કઢી. દારૂમાં અજમાને ખારીક વાલીને આખા છાતી પર તથા પેટ પર લેપ કરવો. (આંડી યા રમ) દારૂ ઉપયોગમાં લેવો.

જો તે બચ્ચાનું પેટ ડુગધ આયુ હોય તો એક માનસે તેના પેટ પર હાથ મુકવો તથા બીજા માનસે તે બચ્ચાનાં મોહોડામાં જોરથી ડુંક મારતા જવું. તથા પેલા પેટવાલા માનસે તેનાં પેટને જરાજરા દબાવતાં જવું. આ સર્વે ઉપાય કરવાની અગાઉ નીચલી-દયા પાવી.

તોલો.

પેપરમીન્ટનાં ફુલ-(થાઈ

માલ કીસ્તલ)

... ૦૧

અજમાનાં ફુલ

... ૦૧

લોખાનનાં ફુલ

... ૦૧

ગુદ આખે દરતર

... ૦૧

જવાદાની કસ્તુરી

... ૦૧

ઝાઈ પીપળી

... ૦૧

અક્ષતપરે

... ૦૧

આ ઉપલી સર્વે દવાઓને

ખારીક કરી બાદ-(૧) પાઇન્ટ આંડી

સોહોજમાં ભીંજતા રાખવું (૧૫)

દીવસ સુધી બાદ રોજ રોજ તે

ખાતલીને દીવસમાં બે ત્રણવાર હલા-

વતાં જવું બાદ તે અઠ્ઠને ગાલી બીજી

સ્ત્રોપર ખાતલીમાં ભરી લેવો.

આ દવાનાં તીંપાં (૧૦-૨૦-૩૦) બચ્ચાનું કદ જોઈને મધ સાથે મેલવીને ચઢાડવું ઘણું નહાતું બચ્ચું હોય તો (૩-૪-૫) તીંપાં દવાનાં મધ મેલવીને ચઢાડવાં ને બચ્ચાને ગરમ કપડામાં લપેટીને મુકવું.

(આ ઉપલી દવાથી ગમે એવી સરદી તથા આંકડી વીગેરે બી સારી થાય છે-મોહોતા માનેસને વધુ પ્રમાણમાં આપવી)

(૫. હોઝગલચી.) મોહોતા માનસ સાહ.

સફેદ તલ=તોલા ૩. ખસખસ તોલા ૩. આરકદ તોલા ૫. સર્ગોડા તોલા ૧૦. તવખીર તોલા ૫. ગોખર તોલા ૧૦. સુંડ ૧. મરી ૧. અકકલ-ખરો તોલો ૧.

આ સર્વેને વસ્ત્રગાલ કરી પાતલીમાં ભરી રાખવું તથા રોજ સહવાર સહાંજ ના અરધો અરધો તોલો સાકર ઉમેરીને ખાવું સાકર ના તોલો લંબી ખાતુ ખોર ખાવું નહીં.

અગ્નિને ઘણી હોજ મલતી હોય તો નીચલી ચીજો મેળવી ચતાડતા જવું.

એલચી દાના તોલા ૧ તવખીર તોલો ૨ કાથો તોલો ૧ આ સર્વેને ખારીક વસ્ત્રગાલ કરી તેની થોડી થોડી ચમટી ચતાડતા જવું તો અગ્નિને ઘણી હોજ ગળતી બંધ થશે.

(૬) આંખે આંખની થઈ હોય તો દવા.

આંખની આંખની પર કાલી દરાખતું ખીયું કાલી તે દરાખને બેસાડવી (એક બે દીવસમાં સાફ થશે, ખીજી રીત માંછલીનું બીગડુ-ધોયા વગરનું તેને જરા ચોપડવું. તો આંખની સારી થશે. ત્રીજી સુંડ, મરી, તથા કપૂરને જરા પાણી સાથે ધસીને લગાડવું તો સારી થશે.

“આંખમાં ખીલ થયા હોય તો નીચલી દવાનાં તીખા
આંખમાં નાખતા રહેવું.”

વરસાદનું પાણી ગાળેલું ૨ ઔસ તેમાં કપૂર ના તોલો, એલચી દાનાં ના તોલો, તકનખાર ના તોલો હરતકી ના તોલો ખેડીસાકર ના તોલો.

આ સર્વેને ખારીક વાતીને તે પેલા પાણીમાં મેલવી દેવું. ને તે પાતલીને મળખુત ખુચ મારી થોડા દીવસ રહેવા દેવી રોજ દીવસમાં બે ત્રણવાર હવા-વતા જવું. આઠ ગાલી લઈ તે પાણીનાં દીપાં આંખમાં નાંખતાં જ્યાં તો આંખનાં રોગો સારા થા છે.

(૭) “કમલાની દવા.”

કમલાપર નીચલી દવાનો કાઢો કરી પીવા આપવો.

સુકે તોલો ૧. મરી તોલો ૧. પીપલી તો. ૧. અકકલખરો. ૧. બડી સોદી. તોલો ૨. ગાવજ્યાન તો. ૨. અરકુસાનાં પાતરાં યા સુવ તો. ૨. ધાના તો. ૨. ચંદનનો વહેર તો. ૧. વાલો તો. ૧. સંતરાની છાલ તો. ૫. એલચી દાનાં તો. ૧. નીરંબુન્ડી ૧. નામર મોથ ૧. રાત્ના તો. ૨.

આ સર્વે દવાનાં વજન કરતાં આંક (૮) ઘણું પાણી નાંખી તેને (૨૪) કલાક સુધી પલાલી રાખી આદ તેને ચુમે ચઢાવી આદ ઉઠાવી (૩) ત્રણ હીસ્સા પાણી બારી નાંખવું. આદ ઉતારી તેને ઠંડુ પડે ને બાટલીમાં ભરી સુકવું. દીવસમાં બે વાર ૧ એક એક વાછન ગ્રાસ સુમારે ૨૬ તોલા. તે કાઢો પીવો. ને નીચલી દવા દીવસમાં બે ત્રણ વાર સુધતા રહેવું સુધ તો. ૧. મરી તો. ૧. ફટકડી તોલો ૧. અરીઠાંના બીજનો ગર તો. ૦૧ સોડા આયકાબ તોલા ૦૧. સર્વેને વસ્ત્રગાલ કરી ઉપયોગમાં લેવું.

(૮) “કરમની દવા.”

નીચલો કાઢો કરી. કરમવાલા રોગીયે ઉપયોગમાં લેવો. (નાના બચ્ચાંને થોડો તથા મોઢોતા માનસને ઘણા પ્રમાણમાં આપવો.

તોલા.		
બાફલી	૪	ઉપર પ્રમાણે ચીજોનો અમાલ
વાયર્વીડીગ	૩	કહયા પ્રમાણે કાઢો કરવો. તે (બે)
ધંદર જવ	૩	ચમચા બચ્ચાને તથા ૭ ચમચા
કપૂર કાચલી	૩	જીવાનને, પાવો તો કરમનાબુદ થઈ
રારના	૩	આરામ થશે.
પીપલી	૩	
દાદમ છાલ	૩	
ગુલાબ કલી	૩	
મનુકા	૩	
સુનામખી	૩	
હરતકી	૩	

(૯) “કમરનો દુખાવો તેનો ઉપાય.”

નીચલી ચીજો મેલવી લાડુ ખનારી ખાતથી શરીર પુષ્ટ થઇ કમરનો રોગ નાશ થાય છે.

સુંઠ ૧ તોલો. મરી ૧ તોલો. અકકલખરો ૧ તોલો. પીપલી ૧ તોલો. પીપરમુલનાં ગાંઠ. ૨ તોલો અંસારીયો. ૧૦ તોલો, આસંધ ૧૦ તોલો ગોખર ૧૦ તોલો એખરો. ૫ તોલો. નીરગુન્ડી. ૫ તોલો, સતાવરી ૫ તોલો. જયં ક્ષ ૧ તોલો. જયપત્રી ૧ તોલો. એલચીદાના ૧ તોલો કાંકાળ ૧ તોલો આરોલી ૧૦ તોલો પીરતા ૧૦ તોલો. બદામ ૧૦ તોલો.

આ સરવેને ખારીક પીસી ચણુનો આતો ૪૦ તોલો. પ્રથમ જસ ચણુના આતાને ધીમાં સેકી બાદ ઉપલી સરવે ચીજો ખારીક કરી મેલવી દેવી તથા તેમાં ધી તથા સાકર ૮૦ ધી તથા ૮૦ તોલો સાકર નાંખી લાડુ બાંધવશ સુમારે ૫) પાંચ તોલો પ્રમાણેનો ને રોજ (૧) ખાવો. દુધ પીવું.

(૧૦) “કલતર સરીરે થાય તેનો ઉપાય.”

સરદીમાં ધણું રહેવું નહી. હમેશાં પગ ગરમ રાખવા થંડા પદાર્થો ખાવા નહીં, કબજિયાત વાલી ચીજો ખાવી નહી. લીલું અચાર, છસ. વીંગેરે ખાવામાં ધણું લેવું નહીં. છતીપર હમેસા ગરમ કપડા રાખવાં ગરમ પાણીથી નાહવું હમેશા ગરમ ખોરાક લેવો.

તથા નીચે જણાવીયા પ્રમાણે દવા કરવી.

સુંઠ તોલો ૧, મરી તોલો ૧. પીપલી તોલો ૨. અકકલખરો તોલો ૧. બાલહરતકી તોલો ૧. અજમે તોલો ૧. સુવા તોલો ૫. કોષોજી તોલો ૨. હલીમ તોલો ૩. કેરવાસી તોલો ૩. દાલચીન તોલો ૧.

આ સરવે ચીજોને ખારીક વજ્રગાલ કરી. બાટલીમાં ભરી મુકની તથા તેમાંથી સહવાર સાંજ રોજ થોડી થોડી બાવલી બાર સાકર સાથે મેલવીને ખાવી. સાકર બી બાવલીબાર લેવી.) તથા (અજમે. સુંઠ. મરી.) અજ રણેને વાતીને કેરોસીન તેલમાં મેલવી તે તેલ આંગે ચોપડવું.

(૧૧) “ ખાંસીનો ઉપાય. ”

તોલા.			આ સર્વે દવાઓને ખારીક
સુંઠ ...	...	૧	વસ્ત્રગાલ પીસી લેતી. બાદ મધમાં
મરી ...	...	૧	૦ તોલાને સુમારે રોગ ચાલવી
પીપરી...	...	૧	ઉપર ગરમ દુધ પીવું. તથા ઠંડું
સેંધવ...	...	૧	ખાવું નહી. ખાતું ખાતું નહી. તે
હલદર ...	...	૧	જલદી રોગ નાશુદ થાય છે.
દારમની છલ	...	૧	
હરેતકી	...	૧	

ખીજ દવા.

તોલા.			આ સર્વેનો પાક બનાવી એર
જેઠી મધ ...	...	૧	પાપડી જેવા તુઝા પાડી રાખતા
એલીયો ...	...	૧	ને રોગ સુમારે ૧ તોલા ખાવો. ઉપર
નીમખ સેંકેલું	...	૧	ગરમ દુધ પીવું.
આદાનો રસ	...	૨	
જોલ ...	...	૫	

પડછલની દવા.

વેખંડ તથા અજમાને ખારીને કોયલા જેવો કરી તેને ચુના સાથે મેલવી તેથી જરા આંગઢીપર દવા લઈને જીમને ઉપર દબાવતી એવું સહવાર સહવારનાં કરવું. બે ત્રણ દીવસમાં સારી થાય છે.

(૧૨) “ કોહોવાત ” નો ઉપાય.

નીચક્રો મલમ કરી ગમે તેવા સડતા રોગો પર કોહોવાત પર ચોલવો.

તોલા

જોપાલનો ચીક	...	...	૧
તાંકિયુ ખાર	...	...	૧
કપૂર	...	...	૧
કપૂર કાચલી	...	...	૧
ખાવ ચા	...	...	૧
કડુ છર્	...	...	૧
કડુ લીંમડાનાં ખીજનો ગર	...	...	૧
કરંજનુ તેલ	...	...	૨
કાચો ચીનીયો	...	...	૧૦

આ સર્વેનો મલમ બનાવી પ્રથમ
કોહોવાતવાલી જગાને ગરમ ખાણીથી
ધોષ સાફ કરી ઉપલો મલમ સારી
કાની ચોલવો તો રોગ નાશ થશે.

ખુજલીનો ઉપાય.

તોલા

આંબા હલદ	...	...	૧
કડુ છર્	...	...	૧
ફવણો	...	...	૧
કપૂર—કાંચલી	...	...	૨
ચંદનનો વહર	...	...	૧
કરંજની ખોલ	...	...	૨
કપૂર	...	...	૧
ચોલચીદાના	...	...	૧
તાંકન ખાર	...	...	૧
ગવલા...	...	...	૧

આ સર્વેને ખારીક વજાગાલ
કરી ઊસમાં અથવા દહીમાં અથવા
ખાણીમાં મેલવી શરીરે ખુબ ચોલવું.
જ્યાં જ્યાં ખુજલી થઇ હોય ત્યાં
ચોલવું તો રોગ નાખુદ થાય છે.

(ખરકસું. ગજજમ)

પ્રથમ ગરમ સેકવા લાયક પાણીથી સર્વે જગા સાફ ઘોષ કાઢવી. બાદ નીચલી ચીજોનો કલક બનાવી પ્રથમ થોડા દીવસ તે પર બાંધવો. આ લગાડવો ને રાત્રે બી લગાડીને સુવું.

તોલા.				
કડુ લીંબડાનાં કુમલાં પાતરાં	...	...	૪	આ સર્વેનો બારીક પીસીને
એલચી દાનાં	...	...	૨	કલક ચટણી જેવો મલમ બનાવવો.
કપુર	...	...	૨	તે થોડા દીવસ રોજ લગાડવો. બાદ
કાથો	...	...	૨	ચામડીમાંની કપર ભરે પછી ની-
લીલી કાથબરી	...	...	૨	ચકી દવા લગાડવી.
તાંકણુ ખાર	...	...	૧	
ખાવાનું કેલું પાકેલું	...	...	૩	

અનાનું તેલ	...	...	૧	આ સર્વેને મીકસ કરી તે
કપુર	...	...	૧	લગાડવું તે બીલકુલ રોગનો નાશ
તપકીર...	...	...	૧	થાય છે.

ચરખી તાવવાનો ઉપાય.

રોજ સહવારે નીચલી ચીજ પીવી.

તોલા				
ગોલ	...	...	૩	આ દવા સર્વે એકત્ર કરી રોજ
સરકે સેરડીનો	...	...	૩	એટલી દવા એક મનુષ્યે પીવી. એવું
આંદાનો રસ	...	...	૧	૨૧ થી ૪૧ દીવસ સુધી કરવું. તે
કાંદાનો રસ	...	...	૧	તે માનસનાં દીલમાંની વધુ ચરખી
ખાવાનાં પાનનો રસ	...	...	૧	હશે તે ગતી જશે ને મનુષ્ય હલકું
				થશે.

મળસુનો તેના ઉપાય.

	તોભો.	
ધતુરાનાં પાતરા ...	... ૫	આ સર્વેને વાતી લેપ જેવું કરી આખાં ગળાને લગાડવું. એવું ત્રણ દીવસ લગાડવું. રોજ ગરમ પાણીથી ઘોષ નાખવું ને તાજું લગાડવું તથા ખાખાં નીચલી દવાને ઉપયોગ કરવો.
એલીચો ...	... ૧	
ગોર ...	... ૩	
ચુનો કલીનો ...	... ૨	
સેધારસ... ..	... ૨	

	તોભો	
દારમનો રસ ...	... ૩	
એલચીદાના ...	... ૦૧	આ સર્વે એકત્ર કરી તેમાંથી એક ચમચો ભરીને પીવું. દીવસમાં બે વાર પીવું.
જેષ્ઠી મધ ...	... ૦૧	
જીર ...	... ૧	
આદુનો રસ ...	... ૧	
ખડી સાકર ...	... ૧	

આંખે તેજ વધે.

સફેદ પુનર્નવાનું મુલીયું
ઉંદરની લીંદી
ખાલ હરતાકી
ખડી સાકર

આ સર્વેને દારમનાં રસમાં ધસીને જો આંખમાં અંજન કરે. થોડા દીવસ સુધી તો ખુધાપાની આંખો ખી જવાન જેવી થઈ ધણીજ રોશની થાય ને નેત્રના સર્વે રોમ જાય.

તાહાડીઓ તાવ તેનો ઉપાય.

તોલો.				
દુલસીનાં પાતરાં ...	...	...	૧	આ સર્વે ઘીજને એકત્ર કરી
મરી કાલાં ...	...	...	૧	તેની સુમારે ૦૧) તોલા વજનની
કેસર ...	...	...	૦૧	માત્રા ખાવી તથા ઉપર ગરમ પા.
સુંઠ ...	...	...	૧	છુનો ઘોટ પીવો. દીવસમાં એ ત્રણ
અકકલખરો ...	...	...	૧	વાર ખાવી.
પીંપળી ...	...	...	૧	
ગોળ ...	...	...	૫	

“ નાંખરનો ઉપાય.”

બકરાનો એક પીતો લાવી તેમા નીચલી જીનસોનો પાવડર બરી ને પીતાને પીત સાથેજ નાંખરનાં આંગલાંમાં પેહરાવવું ને તેનું મોઢું આંધવું એવું એક એ ત્રણ રાત કરવું તો રોગ ખીલકુલ સારો થાય છે.

તે પીતમાં નાંખવાની દવા.

તોલો.				
કારમાની અજમો ...	...	...	૧	આ સર્વેને ગાતીને તેનો પાવડર
ચોડાવચ્ચ ...	...	...	૧	પેલા પીતમાં નાંખવો ને પીત સાથે
કપીલો ...	...	...	૧	મેલવી દેવા આદ તેનો ઉપયોગ કરવો.

પાવડર થોડો નાંખવો. ત્રણ વખતમાં રોગ સારો થાય છે.

દસજ ગજકણુનો ઉપાય.

નરોત્તીનું તેલ કાઢી તેમાં કપૂર મીઠા કરી દસજ પર ચોલવું.

બીજો ઉપાય.

વાંઝ કરતોલીનો કાંઢો લીંબુમાં ધસીને ગજકણુ પર ચોપડવો તીજો.

	તોલો.		તોલો.
કપૂરકાચલીની રાખ ...	૧	જસતનાં ફુલ ...	૧
તમાચુની રાખ ...	૧	કપૂર ...	૨
કાથાની રાખ ...	૧	ધોયેલું ઘી ...	૫
તાંકણુખાર ...	૧		

આ સર્વેનો મલમ બનાવી તે લગાડવાથી સારી થાય છે.

“ દાઝેલાનો ઉપાય. ”

	તોલો.	
ચુનાનું પાણી ...	૧૦	આ સર્વેને એકજથા કરી
ગુલાબ પાણી ...	૧	તેને દાઝેલા પર લગાડતા જવું.
કપૂર ...	૧	બાહ રૂઆમાં બાહ તે પર નીચલી
ચંદનનું તેલ ...	૧	ચીજનો મલમ લગાડવો.
ખોપરેલ તેલ ...	૫	
કાથો ખાવાનો ...	૧	

	તોલો.	
ખોપરે ખારેલાની રાખ ...	૧	આ સર્વેનો મલમ બનાવી
કપૂર ...	૧	તે ચોપડવાથી ગમે તેવા બરેલા દાઝ
હલદ ખારેલાની રાખ ...	૧	રૂઆને સફાઈદાર આમડી થાય છે.
કોકેમનું ઘી ...	૧	
માખન... ..	૩	

“ દાંત મજાણત કરવાની દવા.”

તોલો.

બકુલીની છાલ ...	...	૫
બખુલની છાલ ...	...	૫
ફતકડી ...	...	૧
મરી ...	...	૧
સુંઠ ...	...	૧
કુલીજન ...	...	૧
વેખંડ ...	...	૧

આ સર્વેને કુતી તેનાં કરતાં
૧૦ ઘણું પાણી તેમાં નાંખી પછી
ઉકાલવું તથા ૧ હીરસો પાણી બરે
કે ઉતારી લેવું બાદ તે પાણીનાં
કોગલા કરવા દીવસમાં ત્રણ વાર
તો દાંતના તમામ રોગ પર વીગેરે
બી નીકલવું અંધ થઇને દાંત મજ-

ણુત થાય છે. પરંતુ ઘણું થવું હોય ત્યારે કોગલા વધુ વાર કરવા.

“ સેલખમની દવા.”

તોલો.

જાયફલ ...	...	૧
જાયપત્રી ...	...	૧
સુંઠ ...	...	૧
ખજમો ...	...	૧
મરી ...	...	૧
પીપલી ...	...	૧
સુવા ...	...	૧
કેસર ...	...	૧
હલદી ...	...	૧

આ સર્વે બૌધ્ધોને વજ્રગાલ
કરી તેની પાવલી ભારતી માત્રા
ગરમ દુધ સાથે લેવી તો રોગ
સારો થાય છે. દીવસમાં બે ત્રણ
વાર લેવું. તથા નીચલી ચીખ્ખેને
સુધવામાં લેવી.

તોલો.

જાયફલ ...	...	૧
જાયપત્રી ...	...	૧
નાંગકેસર ...	...	૧
સુંઠ ...	...	૧

આ સર્વેને બહુજ વજ્રગાલ
કરી તેની નાથ લેવી. તો સર્વે
રોગ સરદી વીગેરે નાબુદ થાય છે.

જીલાખ સર્વે રોગપર ચાલે તેવો.

	તોલો	આ સર્વેને બારીક વાટીને
મુલમખી	૦૧	ચટણી જેવું બનાવી તે ખાવું તથા
ખાત હરડે	૦૧	ઉપર ગરમ પાણી જેમ જેમ જાસ્તી
સુંઠ	૦૧	પીસો તેમ તેમ ઝાડા સારા થઇ
ખીંપલી	૦૧	કોથો સાફ થશે.
ઝલી દરાખ	૧૧	"

“ નાકમાં વાસ ખારે છે તેનો ઉપાય ”

	તોલા	આ સર્વેનો મલમ બનાવી તેને
ખંડાંની સફેદી	૩	રૂના કમ્પાને લગાડી નાકમાં અંદર
ફતકડી કુતવેલી	૧	મુધી લગાડતા જવું તો થોડા
કપુર	૧	દીવસમાં બીડકુલ રોગ સારો થાય છે.
એલચીદાનાં	૧	
કપુર કાચલી	૧	

“ બરોળની દવા ” તાપતદલી.

	તોલા	આ સર્વે સાથે વાટીને તેમાંથી
મીઝાબાનાં અચારતું જીવું પાણી ૩	૧	૧ તોલાના સુમારે નરને કોથે ખાવું
અમ્બો	૧	તથા બરોળની માંઠ પર નીચલો લેપ
ખાલ હરતકી	૧	લગાડવો.

ગાંઠ પર નીચલો લેપ કરવો.

	તોલા	
ધતુરાનાં લીલા પાતરાં	૧	
એલીચો	૧	સર્વે મીઝ કરીને લગાડવું.
જીલ	૧	
ચુનો	૧	

“ ચપસ્માર-ફીફરાની દવા ”

				તોલા	આ સર્વે દવાઓને બહુજ બારીક વજ્રગણ કરીને બ્યારે માનસને શીફરું આવે ત્યારે એક નશીમાં જરા તપકી-રની ચમટી જેતલી મુકીને પેલા માન-સનાં નાકમાં જોરથી ડુંકવી એવી બન્ને નાકમાં ડુંકવાથી તરત તે માનસનું ફેફરું જવું રહીને હુશીયાર થશે. ને જો નીચલી દવા ૩ મહીના સુધી ખવાડશે તો એ રોગનો સામુ નાશ થશે ને રોગીને આરામ થશે.
વેખંડ	...	...	૧		
અજમો	...	...	૧		
પીપરી	...	...	૧		
અકકલ ખરો	...	...	૧		
અંરીફાનો બીજનો ગર	...	...	૧		

				તોલા	આ સર્વેનું ચુરબુ ના તોલો મધ સાથે ખવડાવું.
વેખંડ	...	...	૧		
અકકલ ખરો	...	...	૧		
માલકાગણી	...	...	૧		
જહમી	...	...	૧		
પીપલી	...	...	૧		

“ પેટમાં દુખાવો ” તેનો ઉપાય

ગરીમીથી થયો હોય તો નીચેલો ઉપાય કરવો—

બત્તાસા	તોલા ૩	આ સર્વેને એકત્ર કરી તે માનસે ખાવું. એવું ૫-૭ દીવસ ખાવું તો દુખાવો નાશ થાય છે.
ધી સોહજું	તોલા ૩	
કુપુર	બે વાલ	
એલચીદાનાં	૧ તોલો	
જેળી મધ	૧ તોલો	

“ નાંમુરનો ઉપાય ”

તરસ જનાવરતું હાડકું કુત્રાની લબમાં ધસીને બાદ તે મેલવીને રના કાકડા પર લગાડી નાંમુરનાં આંધરાં સુધી ધુસેડતા રહેવું ને એવી રીતે ઉપલી દવા તેમાં ધુસાવવી તો રોગ નાબુદ થાય છે.

“ ઇંદ્રિ જુલાબ ”

	તોલો	
એલચી ફાનાં ...	... ૦૫	આ સર્વેને બારીક વાતીને છાસ
બંસ લોચન ...	... ૦૫	એક શેર ભરમાં નાંખીને ખુમ હલાંતીને
નાગર મોથો ...	... ૦૧	પીવું તો ઘણી પીણાબ થઇ પીસા-
હજરત ચાહુદી ...	... ૧૧	બનો રોગ સાફ થશે ને બહુ આરામ
સુરાખાર ...	... ૧	થશે. (જેમ બને તેમ છાસ વધારે
		પીવી.)

“ બાલક રો રો કરે તેના ઉપાય ”

બાલક રોરો કરે તેના ત્રણ સબબો છે. એક તો કાનમાં દરદ હોય બીજું દાંત આવતાં દુઃખતા હોય ત્રીજું પેતમાં દુઃખતું હોય તો તેની પેહલ તપાસ કરવી. પછી ઉપાય કરવો.

કાનમાં દુખતું હોય તો તેજ બાલકની પીસાબનાં થોડાં તીપા તેના કાનમાં નાંખવા—

દાંત આવતા હોય તો પારાને સુંક, બોળ, તથા મીથું, આ ત્રણને વાતીને બીલકુલ થોડું થોડું તેના પારાપર ચોલવું.

ને પેતમાં દુઃખતું હોય તો તેની માથે નીચલો બીડો બનાવીને ખાવો તથા તેનો (ગરળ) પીકના થોડાં તીપ્પાં બચ્ચાને મધમાં મેલવીને ચટાડવા (૫-૭) તીપ્પાં (પીક એટલે થુંક) પાનનાં બીઝમાં ચકલખરો, પીપલી, બાલ હરતકી, ને અજમે તથા સુવા તથા જાયફળ તથા જાયપત્રી તથા લવંગ) નાંખવું.

“ મરડો ” તેના દિપાય.

	તોલા	
૭૩' તોલા ...	... ૧	આ સર્વેને વજ્રગાલ કરી તેમાંથી
સોપારીના પુલ ...	... ૧	તોલો ૧ મર દહીનાં મથામાં મેલ-
જેષ્ઠી મધ ...	... ૧	વીને ખાવું. દહીનો મથો ત્રણ તોલા
સંખ ૭૩' ...	... ૦	લેવો. એવું દીવસમાં બે ત્રણવાર
એલચીદાનાં ...	... ૦૫	ખાવું. ૩ ત્રણ દીવસમાં સારું
ચીચીના ચીચોડા ...	... ૧	થાય છે.

લોહી સુધારવાની દવા.

	તોલા	
સારસા રત ...	... ૧૦	આ સર્વે ઔષધીનેા કાઢો કરી
ઉપલ સરી ...	... ૧૦	રોજ સહવાર સાંહાજ રૂં અઢી અઢી
સરપુખા ...	... ૧૦	તોલા પીવું. તથા ગરમ પદાર્થ
કાંચન વૃક્ષની છાલ ...	... ૧૦	ખાવા નહી.
મંજીષ્ઠ ...	... ૧૦	તો લોહી સુધ્ધ થઈ વાહું સારું
રક્ત ચંદન ...	... ૧૦	થાય છે.
હાથ હલદ ...	... ૧૦	ને લોહી વીકાર નાબુદ થાય છે.
ગાય જખાન ...	... ૧૦	
ધમાસો ...	... ૧૦	
ખાલ હરડે ...	... ૧૦	
પુર્નવા ...	... ૧૦	
ગુલાબ કલી ...	... ૧૦	
ખડી સોંફ ...	... ૧૦	
શુલવેલ ...	... ૧૦	
કાલી દરાખ ...	... ૫૦	

“ વાઈ ગાલા પર ”

		તોલા	
સેકેલી હોંગ	...	...	૧
ચીત્રક મુલ	...	...	૧
મુઠ	...	...	૧
એલીથો	...	...	૧
મરી	...	...	૧
પીપલી	...	...	૧
અકકલખરો	...	...	૧
સંચલ	...	...	૩

આ સર્વેને ખારીક વાતીને વચ્ચ-
ગાલ કરીને એમાંથી ગા તોલો
સુમારે ખાવું તથા ઉપર ગરમ
પાણીનો ઘોટ પીવો તો થોડા દિવ-
સમાં આ રોગને બહુજ દાયદો થશે.

મીઠી પીસાબનો ઉપાય,

		તોલા.	
જાંબુલનાં ફરીયાં...	...	...	૨૦
ગોખર...	...	...	૧૦
આરકંદ	...	...	૧૦
વરધારો	...	...	૧૦
સીલાજીત	...	...	૧૦
નાગ કેસર	...	...	૧૦
કાકડ સીંગ	...	...	૧૦

આ સર્વે જીન્નસોને વચ્ચગાલ
કરી તેમાંથી રોજ સહવાર સાંઢાજ
૧ એક એક તોલો ખાવું. થોડું દુધ
પીવું. (ગરમ કરીને) ખાવું ખોર
ખાવું નહીં. તો રોગ નાબુદ થશે,
૬ માસ સુધી દવા ખાવી.

ખાલકને સીતલાનો ગરમી થાય તેનો ઉપાય.

જોરોચન...	...	૧ વાલ બર	
એલચીદાના	...	૧	”
ચંદન	...	૧	”
ખાલ હરતકી	...	૧	”
ખડી સાકર	...	૧	”

આ સર્વેને દુધમાં ઘસીને તે
ખાલકને દીવસમાં ૩ ત્રણ ચાર વારમાં
એ સર્વે દવા પીવાડવી. એવું
એક બે દીવસ આપવું. તબીબત
જોઈને આપવું.

(છામરા તથા મોઢાંની ગરમીના ઉપાય.)

તોલા.			આ સર્વે જીન્નસોને બહુજ
બખુલની છાલ ...	...	૧૦	બારીક કરી વજ્રગાલ કરી તેમાંથી
એલચીદાના ...	...	૫	એક તોલાબર લઈ તેને (૨૦) તોલા
નેત્રવાલો ...	...	૫	પાણીમાં ઉકાળી તે ઉકાલાનાં કાગળા
કપૂર કાચલી ...	...	૧૦	કરવા દીવસમાં ૪-પાંચ વાર કરવા
બડી સોંફ ...	...	૧૦	તો સર્વે મોઢાંની ગરમી જતી રહે
ગુલાબ ફલી ...	...	૫	છે. મોઢાંનો રોગ સારો થઈ વાસ,
ચંદનનો વહેર ...	...	૫	ગંધ-વીગેરે નીકલી જાય. છામરા
			બી સારા થાય છે.

“ શરીર નિરોગી રહે ” તેના ઉપાય.

આંખે હીરડા, દાંતે લોણ;
જુઆ રહીયે; તીક્ષ્ણ કોણ;
તરપે ખાવે, દાંતે સોવે,
ઉરકા રોગ, ધર ધર રોવે.

(“ આમ્લ પીત્ત ” છાતી પરનો ડાહો.)

હમેશાં છાતી પર આગ બરીયાં કરે છે તેનો ઉપાય

તોલો			આ સર્વેને બારીક વજ્રગાલ કરી
એલચી દાના ...	...	૧	તેમાંથી રોજ જમવાના આગળ તથા
કકોળ ...	...	૧	તથા જમવાના પછી થંડા પાણીના
કપૂર કાચલી ...	...	૧	ઘોટ બરાબર ૦૧ તોલોનાં સુમારે ખાવું
સુંઠ ...	...	૧	તો ધણો જલદી રોગને આરામ
બડી સોંફ ...	...	૧	થાય છે.
પીપલી ...	...	૧	
નવ સાગર ...	...	૨	

સર્વોગ લાલ તથા ખરખચકું થયું હોય.

	તોલો
કુકું લીંમણનાં પાતરાં. ...	૨૦
કાથો ...	૫
કપુર ...	૨
એલચીદાનાં ...	૨
તાંકણુખાર ...	૧
ખાવયાં ...	૩
ચંદનનો વેહર ...	૩
કપુર કાચલી ...	૫
ગવલા ...	૫
આવાતું કેશં —	૨૦

આ સર્વેને ખારીક વાતીને ચટણી
જેવો મલમ બનાવવો તે ગમે તેવાં
ચામડીનાં ઉપરના રોગ પર ચોલવાથી
ચામડી સારી થઈ નરમ ને લીસી
થાય છે.

(વાસ મારે) મોઢે આગરૂ હોય તેનો ઉપાય.

	તોલો
એલચીદાના ...	૧
ફમી મસ્તૂબી ...	૧
ખંસ લોચન ...	૧
કપૂર કાચલી ...	૧
આંખાનાં પાતરાં ...	૨
ખડી સોદ ...	૨
કુદનો ...	૨

આ સર્વેને ખારીક પીરસીને
એમાંથી દીવસમાં ૩ વાર ૦૧ તોલાને
મુમારે હર વખતે ખાતા જવું. તથા
એમાંથીજ એક તોલો દવા લઇ તેને
પાણીમાં ઉકાલી તે પાણીના કાગલા
દીવસમાં બે ત્રણ વાર કરવા હમેશાં
જીલાબ લેતા રહેવું) રોગનો નાશ
થાય છે.

“ હાથ, પગ ફાટે તેનો ઉપાય ”

તોલો			
ધોયલું ધી	...	... ૧૦	આ સર્વે ઔષધોને એકરસ કરી
મધ	...	... ૧૦	તેનો ખુબ ખરલ કરી તેનો મલમ
કપુર	...	... ૩	બનાવવો. તે લમાડવાથી ગમે એવા
કાંકમનું ધી	...	... ૩	હાથ પગ ફાટેલા હોયે તે ખીલકુલ
તાકણુખાર	...	... ૩	સારા થશે. પ્રથમ ગરમ પાણીથી હાથ
એલચીદાના	...	... ૩	પગ ધોઈ સાદ કરી દવા ચોપડવી.
ચંદનનું તેલ	...	... ૧	

“ હરસમસ્સા વોગેરેપર લગાડવાની દવા. ”

તોલો			
કપુર ...	...	... ૧	આ સર્વેનો મલમ કરી
સીંદુર ...	...	... ૧	હરસનાં મસ્સા જેમાંથી ઘણું લોહી
સીંપીચન	...	... ૧	રહેતું હોય તથા દુખાતા હોય તેને
કરંજનું તેલ	...	... ૧	દીવસમાં ૨-૩ વાર ઉપલો મલમ
કડુલીબઝનું તેલ	...	... ૧	ચોપડવો તો થોડા વખતમાં આરામ
			થશે ને મસ્સા પોતાની મેલે ચીમડાઈ જશે ને દુઃખ જતું રહેશે તથા નીચલી
			દવા ખાવામાં લેવી.

તોલો.			
જીરું ...	...	... ૧	આ સર્વેને ખારીક વાતીને
ચળ ...	...	... ૧	દહીનાં મદ્દા સાથે ૧ તોલાનાં
સોપરીનાં ફુલ	...	... ૧	સુમારે ખાવી તો રોગ નાશુક થશે
જેષ્ઠીમધ	...	... ૧	લોહી પડતું બંધ થશે.
એલચીદાના	...	... ૧	

“ મોઢાંપર થોડરો ચઢીયો હોય તેનો ઉપાય. ”

			તોલો.	
સુવા ...	...	...	૧	આ સર્વે આપધોને ખારીક
ચુલાખકલી	...	...	૧	વાતી તેમાંથી એક તોલો લઇ તેને
એલચીદાના	...	...	૧	૩૦ તોલા પાણીમાં ઉકામી તે પાણીથી
કેરવાસી	...	...	૧	ખુચ મોઢાપર ફતકા મારવાને ધોવું
દારહલદ	...	...	૧	એવું દીવસમાં ૨-૩ વાર કરવું તો
બડીસોફ	...	...	૧	ઉંઘનસી જેવું મોઢું તથા ઠોઠરો
ફતકડી...	...	...	૧	નાખુદ થશે ને મોઢે રવાની આવશે.

“ માથાનો દુઃખાવો. ”

			તોલો.	
સુંઠ ...	...	...	૧	આ સર્વેને ખારીક વાતીને
લવીંગ	...	...	૧	તેમાં જરાસો ઘડુનો આતો નાંખીને
લોખાન...	...	...	૧	પાણી નાંખી ચુલા પર ખડખડવી
તજ ...	...	...	૧	તેનો લેપ કપાલપર કરવો તથા
જાયફલ	...	...	૧	નીચલી ચીજની છુટ્ટા કરી સુંઘ-
વામાં લેવી તો સર્વે મસ્તકનો રોગ સારો થાય છે.				

			તોલો.	
ચરીડાનાં છીલકા ઉપરનાં ...	...	...	૧	આ સર્વે ચીજો ને ખડુજ
સુંઠ ...	...	...	૧	ખારીક વાતી સુંઘવા જેવી કરીને
ફતકડી પુલાવેલી...	...	...	૧	તે થોડી થોડી દીવસમાં એક એ વાર
તપકીર	...	...	૧	સુંઘવી તો મસ્તકનો રોગ નાશ થાય છે.
મેદા લકડી	...	...	૧	

(આતસક ગરમીનો નાશકારક સીરપ.) સરખત.

		તોલો.
ઉપલસરી	...	૫
સારસાસ્ત	...	૫
ચોપચીની	...	૫
દારહલદ	...	૫
ઈદરજવ	...	૫
ચંદનનો વેહર	...	૫
નેત્રવાલો	...	૫
કેવરાંની જડ	...	૫
ઉનાખદાના	...	૫
જુદા...	...	૫
ગાવજખાન	...	૫
કમલની જડ	...	૫
ઝાંઝીદરાખ	...	૧૫
ગુલાબકદલી	...	૧૫
શુનામખી	...	૧૫
ગરનાલાનોગર	...	૧૫
આંખાહલદ	...	૫
જવાસો	...	૫
ખનસફા	...	૫
નાગરવેલના પાન...	...	૨૦૦

		તોલો.
રોષખાર	...	૫
સીપીસ્તાન	...	૫
સાકરા...	...	૫
ખતમી...	...	૫
ખાખાજી	...	૫
હંસરાજ	...	૫
રક્તચંદન	...	૫
ખડીસાકર	...	૮

પ્રથમ આ સર્વે વસાનાઓને
ખારીક કુતી બાદ તેને ૩ ત્રણ
દીવસ સુધી ૨૦ રોર પાણીમાં
નાંખી રાખવા, એને દીવસમાં બે
ત્રણ વાર હલાવી ચોલતા રહેવું.
(મસલતા જવું.)

બાદ તે પાણીને ચુલે ચઢાવી,
હિઝાવું ને ગા પાણી બાલી નાંખવું
બાદ તેને ગાલી લેવું. તે ગાલેલાં
પાણીમાં ખડીસરક નાંખવીને પાંચ
ચુલે ચઢાવવું ને સરખત જવું એક,
બે, તારી ચાસની થાપ ત્યારે ઉતારી
લેવું બાદ તેને ઠંડુ થયા પછી આત-
લીઓ ભરતી દરેક આતલી પોણી પોણી
ભરતી તે સર્વે આતલીમાં ગ પાવીલ
પાવલીબાર પોતાસ આચેડાઈ તથા
ગા તોલો સેડા આયકારએનેટ
નાંખવું તથા તેને જરા જરા હલાવીને
મીઠ્ર કરવું બાદ તે આતલીઓને
ખુચ મારી ખરફનાં પાણીમાં ત્રણ દીવસ
મુકી રાખવી. બાદ તેનો જોશ કમતી
થયા બાદ તે હવા ઉપયોગમાં લેવી.
ખોરાકની પહરેજ રાખવી. દીવસમાં
બે ત્રણ વાર લેવી ૧ ઔસ સુધી

લેવી પાણી સાથે લેવી તો લોહી સુદ થઈ (આતસક) ગરમીનો વીકાર નાખે. થઈ ઘણીજ સરસ તપ્તિયત થાય છે. ઘણું લોહી વધે છે. ઘાતુ ખી સુદ થાય છે. આથી કોઠાની ગરમી, શરિરનો ઝાઝ, પીત્તનો ઉમરો, કમજાબાત, ભંગદર, બવાસીર, ખુલનો બગાડો, માથાનો દુઃખવો વીગેરે ઘણા રોગ જાય છે એનો ઉપયોગ ચાલુ કરતા રહેવું.

“ ઘાતુ ક્ષીણતાનો ઉપાય ”

			તોલા	
જોખર ...	...	...	૧૦	આ સર્વે દવાઓને ખારીક કુતીને
આરકંદ ...	...	...	૧૦	તેમાંથી રોજ સહવાર સાંજ ૧-એક
તાલીમ ખાના ...	...	...	૫	તોલો ખાવી તેમાં એક તોલો સાકર
કવચ ખીજ ...	...	...	૫	નાખીને ખાવી ઉપર દુધ ગરમ કરીને
તલ ...	...	...	૧૦	પીવું. તથા દીવસમાં (૫) તોલા
ખારક ...	...	...	૧૦	ધી રોજ ખાવું. ખાતું, ખોર, તથા
એલચીદાના ...	...	...	૩	ગરમ પદાર્થો ખાવા નહીં. તો
જાયમત્રી ...	...	...	૨	ઘાતુનાં રોગો જઈ શરીર ઘણું
જાયફલ ...	...	...	૨	સરસ થઈ. જોર તાકાત ઘણી આ
નાગ કેશર ...	...	...	૨	છે. ને બહુ મજબુત માનસ થાય છે.
સુંઠ ...	...	...	૩	
મરી ...	...	...	૨	
અકકલખરો ...	...	...	૧	
પીંપળી ...	...	...	૩	
ધઉંનું દુધ ...	...	...	૫	

“લખવાનો ઉપાય”

			તોલા	આ સર્વે વસ્તુનાંઓને વસ્ત્રગાલ
સુંઠ	...	...	૧	કુતી લેવું. તથા તેમાંથી (૦૧) તોલો
મરી	...	...	૧	લઘુ મધમાં મેલવી ચાતવું તથા
અકકલખરો	...	...	૧	હંમેસાં મધ તથા ગરમ પાણી સાથે
પીંપલી	...	...	૩	મેલીને પીવું કાષ્ઠ બી જાતનું થંઢ
કાષ્ઠ	...	...	૧	પદાર્થો ખાયા નહીં તથા ખોરાકમાં
થોડાવજ	...	...	૮	ચણના દાલની પુરચુપોલી ખાવામાં
લેવી. (કદી થંડુ પાણી પીવા આપવું નહીં.)				તો થોડા દીવસમાં લખવો
તથા અર્ધાંગ વાયુ કંપ વાયુ. વીગેરે વાયુનાં રોજો સારા થાય છે.				

“આઈડીઓના કુપનોનો ઉપાય,”

			તોલા	આ સર્વે દવાઓને વસ્ત્રગાલ કરીને
લકડયા પાસાણુ ભેદ	...	...	૨	કુતીને તેમાંથી રોજ સુમારે ૧ તોલો
દગડીયા પાસાણુ ભેદ	...	...	૨	બર ખાવી તેમાં સાકર એક તોલો
સુંઠ	...	...	૧	મેલીને ખાવી દીવસમાં બે વાર
મરી	...	...	૧	ઉપર દુધ પીવું. ખાતું ખોર ખાવું
અકકલખરો	...	...	૧	નહીં.
પીંપલી	...	...	૨	
જેઠી મધ	...	...	૨	
જીર	...	...	૧	
મેખર	...	...	૧૦	
તુલસીના બીજ	...	...	૫	
સંખ જીર	...	...	૧	
સોપારીનું ફુલ	...	...	૧	
ખડી સોંફ	...	...	૩	
એલચીદાનાં	...	...	૨	

“ પરમાની હવા ”

તોલા

આંખાનાં આંકની અંતરબલ	૫
જીરે	૫
કચડ્યા ગોંદ	૫
એલચીદાનાં	૫
જેજી મધ	૫
લકડી પાષાણુ ભેદ... ..	૫
ધામતીનાં ફુલ	૫
ગોખર	૧૦
ખંસ લોચન	૫
રૂમી મસ્તૂબી	૫

કપુર	૧
તાંકણુખાર	૧
એલચીદાનાં	૧
કાથો	૧
મોરચુત ફુલાવેલું	૦

આ સર્વેનું બારીક વસ્ત્રગાલ ચુણું કરી તેમાંથી રોજ સહવાર સાંજ એક તોલો ખાવું સાકર સાથે બેલીને ખાવું ઉપર માથનું ફુંબ પીવું તથા નીચલા પાણીની પીચકારી દીવસમાં બે ત્રણવાર ઇંદ્રીમાં મારવી.

આ સર્વેનું બારીક ચુણું કરી ૩ ત્રણશરે છાસમાં ખુબ ઉકાલવું બાદ તે છાસને બે ત્રણવાર કપડામાંથી ગાલી લેવું—તે ગાલેલા પાણીની પીચકારી ઇંદ્રીમાં મારવી. તો ઘણાજ જલદી આરામ થઈ, ઘણા વરસના પરમે નાચુદ થાય છે ખાતું. ખોર તેલ તીખખું ખાવું નહીં.

“ રૂમીને અતકાવ વખતે ઘણું લોહી જતું હોય તેના ઉપાય ”

તોલા

માયફલ	૧
ધાહ પાણુ	૧
સંખજીર	૧
જીરે	૧
જેજી મધ	૧

આ સર્વેને બહુજ બારીક વાતીને તેમાંથી ૦૧ તોલો દીવસમાં બે ત્રણ વાર ખાવું સાકર સાથે ખાવું. પાણી સાથે અથવા ચોખાનાં ધુવણુ સાથે ખાવું.

“કોઢનો પાય”

માછલીનું તેલ તથા દુધ વીજેરે વીજનીય પદાર્થો ખાવામાં ધણુ આવ-
વાથી તથા શરીરમાં ગરમી ધણી વધવાથી કોઢની ખીમારી લાગુ પડે છે.
તેને ઉપાય નીચે પ્રમાણે કરવો.

તોલા				
કાંતેની વડુંગતું દુધ	...	...	૩	આ સર્વેન ખુબ ખારીક પીસીને
હલદ	...	...	૧	પછી ઉપલા દુધમાં ખરલ કરીને
મરી	...	...	૧	ઝીણી ઝીણી ગોલી કરવી. (મરી
નાગરમોથો	...	...	૧	જેતલી તથા રોજ નરને કોઢે ખાવી
દાર હલદ	...	...	૧	રોજ એક એક ચઢતી ગોળી ખાવી.
ખાવચા	...	...	૧	તથા ઉપલીજડવાઓ ગોમુત્રમાં ધસીને
કોઢ પર લગાડવી) ખોરાકમાં ધી ધનું ખાવું.				

“રત્રીને અટકાવ કમતી જતો હોય તેને આવવા સાડ”

તોલો				
સુંઠ	...	...	૧	આ સર્વે વસાનાને ખારીક વસ્ત્ર
મરી	...	...	૧	માલ કુતીને તેમાંથી સુમારે ના
અઠલખરો	...	...	૧	તોલો લઈ તેને ૧૦ તોલા પાણીમાં
પીપલી	...	...	૧	ઉકારી આદ તેમાં ગોલ ૧ તોલો
નાગરમોથ	...	...	૧	નાંખીને દુર ખેસવાનાં દીવસો
કુલીજન	...	...	૧	અગાઉ ત્રણ દીવસ પીવું તો લોહી
અળમો	...	...	૧	ધણું જશેને કાચો તથા ગર્ભસ્થાન
ગોલ	...	...	૧	સુધ્ધ થશે. આ દસતો જરૂરી
માગરનાં ખીજ	...	...	૧	ઉપયોગ કરવો નહીં. ફક્ત બે ત્રણ
કલોણ	...	...	૧	દીવસજ પીવું

“ બીજા થોડા રોગોનો ઉપાય.”

પાહું. (જે પીઠ પર થાય છે તેનો ઉપાય.) નીચે પ્રમાણે:—

પ્રથમ જ્યાં પીઠ પર પાહું થયું હોય તેને નસ્તર વતી ઝરોઝર. + આ ચીન્હ પ્રમાણે ચાર ફાંક કરી ચીરી નાંખવું, બાદ તેમાંથી ૫૩ લોહી. વીગેરે સર્વે નુછી નાંખી. સાફ ગરમ પાણીથી ઘોષ નાંખી નુછી નાંખવું. બાદ તે ઉપર નીચલો (મલમ) બનાવીને લગાડવો.

એક લાકડાની યા તો કાંસાની કઠોક લઈ તેમાં પ્લાસતર ઑફ પેરીસ ૪૦ તોલા નાંખવો. બાદ તેમાં કપુર ૫ તોલા નાંખવો. તે બંનેને મીક્સ કરી તેમાં (૫) પાંચ તોલા તપકાર નાંખવી. બાદ તે સર્વેમાં ૪૦ તોલા કડુ તેલ. (કરંજનું) તથા ૨૦ તોલા કડુ લીંબડના બીજનું તેલ, તથા વીસ તોલા (૨૦) અળસીનું તેલ. આ સર્વે તેલો એકત્ર કરી રાખી તે તે થોડાં પેલી ઉપલી દવામાં નાંખી હાતવતી ખુબ ફેટતાં જવું એવું ઝરોઝર ૨ કલાક સુધી મીક્સ કરવું બાદ તેને કાઢી લઈને એક કાંચના વાંસણમાં ભરી મુકવું. બાદ એક કપડાનો પાટો બનાવી-તે ઉપર પેલો (મલમ) પેશ્ટ.) ખુબ જડો જેવો લગાડી. પાંઠાં પર ચોપડવો, ને તેની આજુબાજુ બી લગાડવો ને પેલો પાટો. બેનડીસ જેવો આંખ્યા આંગને ગોલને ગોલ ખુબ સારી કાણી લપેતવો ને એઅર ટાઇટ કરી નાંખવું આ પાટો સાત દીવસે હોડવો. એવી રીતે એકજ વખતમાં બધો રોગ સારો થાય છે. ને જો કસર રહી ગઈ હોય તો બીજી વખતે મારવો ને જો રોગી બહાંજ બગડી ગયો હોય તો ત્રીજી વખતે મારવો તો જરૂર સારો થશે. રોગીને કોઈ બી પ્રકારનો (પાકરો ખોરાક-)કે જેવો કે ચણા, પાલ, વેગણા. મજી. વીગેરે કે જેનાંથી ઘાહ પાકી તેમાં ૫૩ થાય તેવો ખોરાક આપવાથી. પહરેજ રહેવું. ને બજાયા, ચટણી વીગેરે સર્વે રીતનો ખોરાક બંધ કરવો; ગોસનેક સેરવો, દુધ, બાત. વીગેરે ખોરાક લેવો.

“ સ્ત્રીઓને પાણી જાય છે. તેનો ઉપાય ” (દ્યુકેરીઆ)

	તોલા	
જેષ્ઠી મધ	૨	આ સર્વે ઔષધોને બારીક વાટી
ફટકડી	૪	વસ્ત્રગાલ કરી બાદ તેમાંથી બા તોલો
લકડી પાસાણુ ભેદ	૨	થોડી ખડી સાકર ભેલીને ખાવું.
દગંડી પાસાણુ ભેદ	૨	એવું દીવસમાં બે વાર ખાવું
એલચીદાનાં	૨	તો થોડા દીવસમાં ઉપલો રોગ બીલ-
		કુલ સારો થશે. દવા પર જરા
		દુધ પીવું સારું છે.

તાપતલ્લી (૨)

“ બરેણ (તાપતલ્લી) નો ઉપાય. ”

પેટમાં તલ્લીને સોજાને વીગેરે ચઢી તેમાં ગાંક બંધાય છે. જેનાંથી કાષ્ઠખી રીતનો ખોરાક પાચણુ થતો નથી ને આંગ તવાઈ જાય છે તેથી શરીર તવાઈ જાય છે તેનો ઉપાય. નીચે પ્રમાણે કરવો;

	તોલા	
જવખાર	૧	આ સર્વે દવાઓને બારીક વસ્ત્ર
સાજીખાર.	૧	ગાલ કુટીને તેની દારમનાં રસમાં
સુર્યાખાર.	૧	ખુબ ખરડ કરીને ચણીયા બોર
તંકણુખાર	૧	જેતલી ગાંધીઓ વાલવીને દીવસમાં
નવસાર.	૧	૯ ગોલીઓ ખાવા; ઉપર ગરમ
પીંપલી.	૧	ગરમ પાણીને જરાસો ઘેટ પીવો
સુંઠ.	૫	તો ગમે તેવો ઉપલો રોગ નાખુદ
અકંકલખરો	૫	થશે; ને નીચલો લેપ તલ્લી પર
મરી.	૫	લગાડવો.
કુકુકુડી	૫	
એલીયા.	...	આ સર્વેને બારીક વાટીને ખુબ
ગોલ	...	એક રસ કરી તે જગાં પર લેપ
ચુનો.	...	લગાડવો.
ગુગળ.	...	ખોરાકમાં પરહેજ રાખવી-ખાવું,
		ખોર, ઇંડા વીગેરે ખાવા નહીં.

“ ભગંદરની દવા, ”

ઝાડો, તથા પીસામ, બન્નેની વચ્ચેથી જગા જે સીંચણીનાં નામથી ઓળખાય છે તેની વચમાં આય રોગ થાય છે. એનો ઉપાય નીચે પ્રમાણે કરવો—જ્યારે આય રોગ પાકે છે. ત્યારે તેની ગાંઠમાં પર લોહી વીગેરે દ્રવ્યું થાય છે. ને બહુજ ઠણુકા મારે છે. જે તે પાક પર નહીં આવેલું હોય તો તેને પોટીસ મુકીને પકવવું. બાદ તેમાં એક સુનાતો તાર ખુમ લાલ અંગોરમાં તપાવીને, તે તાર તે ભગંદરમાં બોકી દેવો. ને તેનાંથીજ ચીરી નાંખવું. ને બાદ સર્વે પર વીગેરે તેમાંથી કાઢી નાંખવું. બાદ તેમાં નીચલો મલમ ભરવો. ને ઉપર પટી મારવી.

તોલા					
કપુર	...	...	૨		આ સર્વેનો મલમ બનાવી તે મલમની ભગંદરમાં પતી મારવી તથા મલમ અંદર સુધી ધાવમાં ભરી દેવો. એવું કરી; ખાસ પીવાની પહરેજ રાખવી તથા. (પાક પર ચઢે એ રી કાઠંબી ચીજ ખાવી નહીં. એ પ્રમાણે જે ત્રણ પતી મારવાથી સાફ થશે.
ગંધા બેરોજ	...	...	૫		
આયચી	...	...	૧		
કંકુ લોંબડાના બીજનું તેલ...	...	...	૧		
કરંજનું તેલ	...	...	૨		

કલેજમાં ગાંઠ થઇ સોજો ચઢે તેનો ઉપાય.

જે બાળુનાં કલેજમાં ગાંઠ થઇ પાકી હોય તો તેનું “ઓપરેશન કરવું” તેને ચીરાવવું તથા પર લોહી વગેરે કાઢી નાંખવું બાદ તેમાં નીચલી ચીજ ભરવી.

તોલા					
તકનખાર	...	...	૧		આ સર્વેનો બહુજ ખારીર વજ ગાલ પાવડર કરી થોડો થોડો ચીરલાં જગામાં નાંખવો. તો થોડા વખતમાં ઘાહ રૂઆઇ જશે. (ખાતું ખોઈ પાકરે વીગેરે ખાવા પીવાની પહરેજ રાખવી તથા નીચલી દવા સોજા પર લગાડવી.
આંખા હલદ	...	...	૧		
કપૂર	...	...	૧		
ચીનીયો કાયો	...	...	૧		
ગુલઅરમાની	...	...	૧		

			તોલા	
કુચલો ...	...	...	૧	આ સર્વે દવાઓને પાણીમાં ધસીને
આંખા હલદ ...	...	...	૧	કલેશનાં સોજાં પર લેપ કરવો—
રકત ચંદન ...	...	...	૧	દીવસમાં બે ત્રણવાર લેપ કરવો.
એલીયો ...	...	...	૩	
રેવનચીનો સીરો ...	...	...	૧	

“ પેટમાં જલંદર થાય છે તેનો ઉપાય ”.

			તોલા	
ઘોડાચય ...	...	...	૧	‘રીમ’નાં લખવાનાં કાગળ ૩ ત્રણ
કુદર ...	...	...	૧	લઇને તેનાં બારીક બારીક કતકા
બાલ હટતકી ...	...	...	૧	કરી તેને પાણીમાં નાંખીને ખુખ
આમલાં સુકા ...	...	...	૧	ઉકાલવા. તે પાણીમાં આ સર્વે

દવાઓ બારીક વાટીને તે નાંખીને ઉકાલવી બાદ તેને ગાલી લેવું. તે તે પાણી સુમારે પાંચ દસ તોલાં પીવડાવવું. તો થોડા વખતમાં ઉધટી થશે, એ પ્રમાણે થોડા દીવસ ચાલુ આપ પ્રમાણે દવા પીવાથી રોગી સારો થશે.—

“ કાળા ફુલ્લીનો ઉપાય ”

આપ ફુલ્લો બોચી પર. (ગરદનની પછવાડે થાય છે) એનાં નામ પ્રમાણે તે મોહોતનો પેગામ કહેવાય છે. એ જોવો થયો કે તેને પકાવી તેનાં મોઢાંમાં સૂન્નાનો તાર ખુખ ગરમ કરી બોકો દેવો બાદ સર્વે પડ લોહી વીગેરે દાખીને કાઢવું. બાદ નીચલી ચીજ તે પર લગાડવી.

ચીત્રક મુઝ ...	...	...	આપ ચાર ચીજોને પાણીમાં ધાતો
એલીયો ...	...	...	રમ દારમાં ધસીને સારી કાંની તે
કુચલાતું બીજ ...	...	...	ફુલ્લી પર બધી બાળુ અંદર બહાર
મેઢા લકડી ...	...	...	લેપ કરવો. દીવસમાં બે ત્રણવાર

કરવો. તો થોડા દીવસમાં આરામ થઇ માનસ મોહોતમાંથી બચશે.—

“ મોઢાપરનાં ખીલ જઈ સાફ ચામડી થઈ ચેહેરો ખુબસુરત
બને તેના ઉપાય. ”

તોલો.				આ સર્વે દવામાંથી વાટી નાંખ-
કડવા વાલનો આટો	...	૫	૫	વા લાયકેક દવાઓને વાટીને પીસી
કપુર ...	...	૫	૫	નાંખવી. ને બાદ કોકમનાં ધીમં
બાફેલી બદામ	...	૫	૫	મેલવી. તેમાં ઝીસરાઈન તેલ નાંખી
તાંકણુખાર	...	૨	૨	ખુબ એક રસ કરી નાંખવું ને બાદ
સંખજી...	...	૫	૫	કાચના વાસણમાં ભરી મુંકવું. ને રોજ
ગંધક આવલસાર	...	૧	૧	દીવસમાં બે વાર સહવારે રાતે મો-
એલચી દાનાં	...	૨	૨	ઢાંપર ખુબ ચોપડવું. તો તમામ
કોકમનુ ધી	...	૨૦	૨૦	ખીલ તથા દાઢા વીઝેરે જઈ ચામડી
ઝીસરાઈન	...	૧૦	૧૦	ઘણીજ ખુબસુરત તથા તેજસ્વી થાય છે.

“ પાંકુ રોગની દવા. ”

આ રોગથી શરીર જરા પીલાસ પર થઈ નીસ્તેજ જેવું તથા લોહી
• વગરનું જેવું થાય છે ને શરીરમાં કંઈ તાકાત હોતી નથી. તેના ઉપાય
નીચે પ્રમાણે

તોલો				આ સર્વે દવાઓને બહુજ બા-
કેસર ...	...	૧	૧	રીક વજ્રગાલ કરીને તેને મધમાં
જાયફલ ...	...	૧	૧	ખુબ ખરલ કરી તેની ચણીયા
જાયપત્રી ...	...	૧	૧	બોરનાં જેવી ઝીણી ઝીણી ગોલીઓ
કુઆબ ચીની	...	૧	૧	બાંધવી ને તે દીવસમાં ૩ વાર બબે
રૂમી મસ્તૂબી	...	૧	૧	ખાવી ને ઉપર દુધ પીવું ને ખાતું
બંસ લોચન	...	૧	૧	ખોર ખાવું નહી ને આ દવા ચાલુ
એલચી દાનાં	...	૧	૧	ખાવી તો ઘણોજ ફાયદો થઈ આ
હીંડી પીપલી	...	૬	૬	રોગ શરીરમાંથી જઈને ઘણીજ તા-
				કાત આવે છે.

“કમલામાંથી કમલી થાય છે તેનો ઉપાય”

આ રોગીને બહુ પીલું પીલું દેખાય છે શરીર બી પાલું થઇ તે માનસનાં કપડાંબી પીલાં રંગનાં થઇ જાય છે. આથી ઘણા રોગીઓ મરી જાય છે. તેનો ઉપાય નીચે પ્રમાણે—

તોલા			આ સર્વે દવાઓને બોખરી
આંમલા સુકકા ...	...	૫	કરીને તેનો અગાઉ જણાવ્યા પ્રમાણે
લીંડી પીપલી ...	...	૫	કઢો કરવો ને તે કઢો દીવસમાં
કાકડસીંગ ...	...	૫	બે વાર પાંચ પાંચ તોલા સુમારે
જવાસો ...	...	૫	પીવો, એવું થોડા દીવસ કીધાથી
ખાવજ બાન ...	...	૫	સર્વે રોગ જાય છે ને રોગી સારો
સુનાંમખી ...	...	૫	થાય છે. ખાતુ ખોર બીલકુલ ખાવું
ગુલાલકલ્લી ...	...	૫	નહીં. સર્વે વાતે પહેરજ રાખવી એ
બાલ હરેતકી ...	...	૫	રોગીની આંખો ઘણીજ પીળા થાય
નાંગરમોથો ...	...	૧૦	તો જાણવું જે (કમલી થઈ છે.)
મજ્જા... ...	...	૧૦	ને ઉપાય ચાલુજ રાખવો આ રોગી-
કાંચન વૃક્ષની છાલ... ...	...	૧૦	એ શેરડી ઘણી ખાતી સારી છે.

“કરમ માથે ચઢીથો હોય તેનો ઉપાય”

તોલા			આ સર્વે દવાને બારીક પીસીને
સાપસન ...	...	૧	પાણી સાથે ૦૧ તોલાનાં સુમારે પી-
ખાફલી ...	...	૧	વાડવી તથા દારમનો રસ જેમ બને
એલમીદાના ...	...	૧	તેમ પીવાડવો, તથા તે બચ્ચાનાં
માથે અરીઠાનો શીશુ ખુબ લગાડવો. તથા છાતીપર જમણલ જાયપત્રી, કેસર			
તથા સાપસનને પાણીમાં ધસીને લગાડવું. તો હરેક પ્રકારે કરમની આંધામાંથી			
બચ્ચુ સાર થશે.			

ચેલાપણુની દવા.

	તોલા
અહમી ...	૧૦
આરકંદ ...	૫
માલકાંગણી ...	૫
પ્રવાલ ભસ્મ ...	૨
ગોખરૂ ...	૫
પીંપલી ...	૫

આ સર્વે દવાઓને વઝગાલ કુટીને તેમાં સાકર ભેલીને રોજ (૨) જે વાર દીવસમાં ખવડાવવું સુમારે ૦૧ તોલો દવા સેવી, આ દવા જે મનુષ્યનો બેળું અતિષય કામ વાસનાથી ખાલી થઇ ગયો હોય તેને બહુ ફાયદો કરે છે. તથા તે માનસને નીચલી દવાઓનું તેલ માથે ચોપડવું.

	ઓંસ
આઇલ ઓફ સીનીલ ...	૧
લેમન આઇલ ...	૧
આઇલ ઓફ કેમ્ફર ...	૧
આઇલ ઓફ ક્યુબેબ ...	૧
આમનદ આઇલ ...	૧
આઇલ ઓફ કારદમમ ...	૧

આ સર્વે તેલોને એકત્ર કરી તેમાંથી રોજ જે વાર મસ્તક પર ચોપડવું.

“સહેતાનખાણની દવા.”

	તોલો
એખરો ...	૧૦
ગોખરૂ ...	૧૦
આરકંદ ...	૧૦
રૂમીમસ્તગી ...	૫
વંદાને ...	૫
નાગકેસર ...	૫
પીંપલી ...	૧૦
ગોરખમુંડી ...	૫
અડી સાકર ...	૩૦

આ સર્વે દવાઓને બહુજ ખા-રીક વાટીને તેમાંથી રોજ ૦૧ તોલો દવા સાકર સાથે ભેલીને ખાવી તથા ઉપર દુધ પીવું તો, રોજ રાતે સ્વનામાં ધાતુ જતો હોય તે, સારી થઇ રોગ જતો રહે છે ને શરીર પુષ્ટ બની મજબુત થાય છે ને કમર દુઃખતી નથી.

ખડી સાકર જુદી વાટીને રાખવી.

“ ઢાઢેલાનો ઉપાય ”

આમલીની ઢાલ બારીને તેની રાખ તથા ચીનીયો કાચો તથા કપુર તથા બેબરેલ તેલ તથા ચુનાનું પાણી આ સર્વેને ‘લાઈમ્જુસ’ જેવું એકત્ર કરી ઢાઢેલાપર લગાડવું તો તે તરત પાકીયા વગર રૂઝાઈ જાય છે.

“આધાસીસીનો ઉપાય” —અરકુ માથું દુઃખે તેનો ઉપાય.

	તોલા	આ સર્વેને અતિ બારીક વસ્ત્ર-
અરીઠાનાં છીલકા ...	... ૧	ગાલ કુટીને સીસીમાં ભરી રાખવું
ફટકડી ...	... ૧	બાદ એમાંથી દીવસમાં બે ત્રણ વાર
ભરી ...	... ૧	એક એક ચમટી સુંઘવું તો આ-
અડુલસાનાં પાતરાં સુકકા ...	... ૧	રોગ નાબુદ થાય છે. તથા સહવારનાં
તુલસીનાં પાતરાં સુકકા ...	... ૧	પોહરમાં પેટ ભરતાં પેંડા ખાવા,
સુંઠ ...	... ૧	
તમાખું ...	... ૧	

“ છાતીપરથી લોહી પડતું હોય તેનો ઉપાય ”

	તોલા	આ સર્વેનો બારીક ફરીને અ-
બેરડીના કાંતા તથા ઢાલ ...	... ૧૦	ગાઉ જણાવીઆ પ્રમાણે કાઢો કરીને
ધમાસો ...	... ૧૦	દીવસમાં બે વાર પાંચ પાંચ તોલા
ગોખર ...	... ૧૦	પીવો એમાં થોડી ખડી સાકર નાં-
નાંગકેસર ...	... ૫	ખવી તો છાતીનો દુખાવો જઈ લોહી
આમલીની ઢાલ ...	... ૫	પડતું બંધ થાય છે.
આસંધ ...	... ૫	
લીંડી પીપલી ...	... ૫	

“ઝેરી જણાવર થા ઉંદર ચાવે તેનો ઉપાય.”

જે જગા ઉંદર ચાવીયો હોય. ત્યાં જે લોહી નહીં નીકળીયું હોય તો જરા લોહી પીનવતી કાઢવું ને નીચલી ચીજોને ધસીને તે જગાપર લગાડવી.

કુચલાનું બીજ.

અરીણ.

ચીત્રકમુલ.

મેદાલકડી.

રકતચંદન.

આય પાંચ જીન્નસોને પાણીમાં

ધસી તેને કંખનાં તથા કરેડલી જગાપર લગાડવી દીવસમાં બે ત્રણવાર લગાડવું તો રોગ સારો થાય છે તથા નીચલી ચીજનો કાઢો કરીને થોડા દીવસ પીવો.

તોલો.

અંકોલ	...	...	૧
ગરમાલો	...	...	૧
ગાવળખીન	...	...	૧
અક્કલખરો	...	...	૧
દારૂ હલદ	...	...	૧

આ સર્વેનો કાઢો અગાઉ પ્રમાણે કરીને ત્રણ દીવસ પીવો તો ઝેર ઉતરી જશે.

“મોંઠાને વાસ મારે (આગરૂ હોય તેનો ઉપાય.)”

તોલો.

આંખનાં કુમલા પાત્રા.	...	...	૨
જેળીમધ	...	...	૧
નાગરમેથો	...	...	૧
કેસર	...	—	૧
કુખાબચીની	...	...	૧
કેરવારડી	...	...	૧
ખાલહરડે	...	...	૧
એલચી છનો	...	...	૧
રાજનું...	...	...	૧

આ સર્વે દવાને ખારીક કુડી રાખવી ને રોગ દીવસમાં ત્રણ વાર ચાવી ચાવીને ખાવી. ૧૦ તોલાનાં સુમારે ખાવી તેમાં સાકર નાંખવી ને ખુબ ચાવી ચાવીને ખાવું તો કોઠાનો રોગ નાખુદ થઇ. મોંઠાનો વાસ દૂર થશે.

“શરીર નીશીગી રાખવું હોય તેનો ઉપાય.”

નીત્ય રોજ પાંચ પાત્રા કહુ લીંબડાનાં ખાવા તો સનાકાલ શરીર નીશીગી રહી રોગ બાધા એકા એક થશે નહીં ને સાપડું ઝેર ચઢશે નહીં.

• “ઝીઝીને હુલેદર. (અદમરી થાય છે તેનો ઉપાય.)”

જીવતી માંખોને પકડી તેને કચડી નાંખીને ઝાલમાં મેલવીને ત્રણ દીવસ સુધી ખવડાવવી. ૩ ત્રણ ત્રણ માંખો લેવી. પેલી ઝીને દવા દેહેવી નહીં. તથા નીચલું ચુલું મધ સાથે ચટાડવું.

તોલો.			
એલચીદાનાં ...	...	૧	ચા ચુલું ૭ આણી બાર ;
કાકો ખાવાનો ...	...	૧	મધમાં મેલવીને ચટાડવું મધ ૦૧
રેસમની રાખ ...	...	૧	તોલો લેવી.

જે માનસને પાંચનકીયા જતી રહી હોય બાદો નરમ થયો હોય તેનો ઉપાય.

શેર			
કાચ્યું પપાવું ...	...	૫	કાચ્યા પપાંઉને પ્રથમ સુરમાનાં
જીજેલો અજમો ...	...	૧	જેવું ફીરસી નાંખવું. બાદ એક
સખ્ત નીમખ ...	...	૧	બરણીમાં સુકીને તેમાં મીઠું પીસીને
લીંડી પીંપળી ...	...	૦૧	નાંખવું. તથા અજમો નાંખવો, તથા
સુંઠ ...	...	૦૧	પીંપર તથા સુંઠ વાટીને નાંખવી. ને
			થોડા દીવસ બરણી બંધ કરીને સુકવું ને થોડા દીવસ પછી ખાવાનાં
			ઉપયોગમાં લેવું. ૨-તોલો સુમારે જમવાની અમાઉ ખાવું.

“ જલ વાત કે જે હાત પગનાં તળીયાંની આંગ થાય છે તેનો ઉપાય ”

			તોલા	આ સર્વેને બહુજ આરીક પીસી નાંખીને એક કાચનાં વાસણમાં ભરી મુકવું. બાદ ગરમ પાણીથી જગા ધોઇને સાફ તુછી ને તે પર ઉપલી દવા લગાડવી એવું થોડા દીવસ કીધાથી આ રોગ નાબુદ થાય છે.
તંકણખાર	...	...	૧	
કપુર	...	...	૧	
મધ	...	...	૧	
ધી	...	...	૧	
લીલી કોથમરી	...	...	૩	

“પેટમાં આતરડાંનાં ઉપર વલ આવે છે તેનો ઉપાય”

પ્રથમ તે માનસને બરોબર રીતે તપાસી જોવો બાદ તેને એક રતલ કાચો પારો લઇ તે પારાને જરા એરડીયાનાં હાત લગાડીને પેલા માનસને પીવડાવી દેવો, (એમ કોઇ કોઇ હકીમ ૩. ચાર રતલ સુધી પારો પીવડાવે છે) બાદ થોડા વખતમાં તે પારો ઝાડાનાં રરતાથી બધો બાહર નીકળે છે. પારો જ્યારે પેટમાં હોય ત્યારે તે માનસને એક બે વાર (પગ ઉંચે તથા મરદન નીચે.) થાય એવી રીતની કસરત કરાવવી તો તે માનસનાં આતરડાંની ગુંચવણ દુર થઇ જાય છે ને ધણું પેટ દુઃખતું હોય છે તેથી જતું રહે છે. કોઈ વાર ધણું ખાવાથી તથા કમજબાતની આદત હોવાથી ગુની ગાંઠો. (જેને સુડા) કરી કહે છે. તે બંધાય છે ને તે ધણો દુઃખાવો થાય છે ત્યારે બી. આય પ્રમાણે પારો પીવડાવના ઉપાય કીધાથી આરામ થાય છે. કોઇ વાર આતરડાંમાં કોઇ ચીજ ગરી ગયેલી ફસવાથી થાતો આતરડાંમાં ગાંઠ બંધાવાથી બી ધણુંજ દુઃખ થાય છે. તે બી રોગ આવી

રીતે પારાનાં પ્રયોગથી જલદી સારો થાય છે ને જો પારો શરીરમાં રહી ગયો હોય એવું તમને લાગે તો તે માનસને જરા ઝેરડીયાંતો જુઝાવ આપવો. (અર્થ 'ખરું પારો બીલકુલ શરીરમાં રહી શકતો નથી.) ને જેપારો શરીરમાં રહી શકે છે તે પારાની ચોક્કસ મેલવનીથી બનેલી દવાઓ રહે છે ને દુઃખ આપે છે :

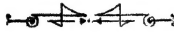
કેાઈ પ્રકારની અંગત ધાસ્તીથી પુરૂષ (પુરુસાતનમાંથી) ગથેલો હોય છે તેનો ઉપાય. ”

	તોલો.	
કાંદાનાં બીજ ...	... ૧૦	આ સર્વે દવાઓને વચ્ચમાલ કરી
ગાજરનાં બીજ ...	... ૧૦	તેમાંથી રોજ એક તોલાનાં સુમારે
નાગરમેયો ...	... ૧૦	દવા લઈ તેમાં સાકર ગ્રા તેલો
પીપલી લીંડી ..	... ૧૦	નાંખીને તે ખાવું તથા ઉપર દુધ
અક્કલખરો ...	... ૧૦	પીવું. એવી રીતે બધી દવા એક
સુંઠ ...	... ૧૦	માનસે ખાવી તો ઉપલો સેગ બીલ-
મરી ...	... ૧૦	કુલ નાશ પામે છે ને મદન લગ્નો
કેસર ...	... ૧	વધીને સ્ત્રી સંભોગ થાય છે. અથ
જાયફલ ...	... ૩	દવાપર ધી દુધ માખણ વીઝેરેતો
જાયપત્રી ...	... ૩	તર ખોરાક ગેજ ખાવો. ખાવું
કંકાલ ...	... ૩	ખોઈ ખાવું નહીં ને પહરેજથી
કુખાખચીની ...	... ૧૦	રહેવું. દવા ખાવાની ચાલુ હોય
ગુલવેલ સ્રવ ...	... ૫	ત્યારે સ્ત્રી સંભોગ વરજ કરવો.
આસંધ ...	... ૨૦	
ગોખર ...	... ૨૦	

(બાલ કંઠ) બચ્ચાંનાં સર્વે પ્રકારનાં રાગપર થાય છે.

		તોલા	
ત્રીશ્રદ્ધા...	...	૩	આ સર્વે દશગોને કુટીને તેને
કુટકી ...	...	૩	અગાઉ પ્રમાણે કાઢો કરવો, આ
વાયવીડી'મ	...	૧	કાઢો રાજ બચ્ચાને થોડો થોડો
પી'પલી	...	૧	(પાણી ભેલીને) પાવો તો હરેક
ગુલવેલ	...	૧	પ્રકારનો તાપ કરમતું જોર વાયુનું
રાસ્ના ...	...	૧	જોર કંઈતું જોર વીગેરે સર્વે રાગ
જોલીયો	...	૦૧	નાખુદ થઈ બચ્ચું આમુદુ ને ઘણું
ખાંડલી...	...	૧	મજબુત થાય છે આ બાલકકુ ઘેરમાં
			કરી ખાતલીમાં બરી રાખવું. ને
			રાજ સહવારનાં બચ્ચાને પાવું. એ
			ઘણુંજ સારું છે.

શ્રી ॐ તત્સત્

સમાપ્તી ભી: ॐ

શાંતિ.

શાંતિ.

શાંતિ.

